

Van de redactie

De moord op een cineast, de aanslagen op godshuizen, de brandstichtingen en de doodsbedreigingen maakten duidelijk dat de verscheidenheid in onze samenleving steeds meer als een probleem wordt ervaren. Nu we allemaal wakker zijn geschud realiseren we ons dat we de maatschappelijke verschillen niet langer mogen toedekken en verhullen. Er moeten wegen gezocht worden om de gegroeide tegenstellingen te onderkennen én te overbruggen. In de contacten met onze medemensen is angst een slechte raadgever. Met arrogante ongenaakbaarheid en een bureaucratische opstelling komen we ook niet verder. Moge de Komende ons inspireren tot moed en wijsheid om open en eerlijk te communiceren over wat ons heilig is. Dan zal hopelijk de zo vurig verlangde vrede op aarde een stapje dichterbij komen.

De redactie van het bulletin wenst u een verwachtingsvolle Advent en gezegende Kerstdagen
Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **1 februari 2005**

Inhoudsopgave

Besturen	vanaf pagina 2
Wereldcongres over de toekomst van het religieuze leven God is in blijde verwachting. In gesprek met Luchsius Smits ofm cap Bestuurswisselingen Ecclesia in Europa	
Vrede & Gerechtigheid	vanaf pagina 7
Nederlands sociaal forum Protest van religieuzen Zr. Jozeftha Onthullende omhulsels	
Varia / korte berichten	vanaf pagina 11
Stiltecentrum Op zoek naar spiritualiteit in filmverhalen	
Projecten	pagina 13
Voedselbank Haaglanden	
Bijeenkomsten	vanaf pagina 14
Europa – (ook) een zaak voor vrouwen Reflectiedag 2004 WMB Impressie Studiedag Monialen Kleurrijk religieus leven 2004 Aandachtig en helend aanwezig. Symposium tienjarig bestaan Stichting Moria	
Religieus Leven	vanaf pagina 19
Presentie-pastoraat in Den Bosch. In gesprek met Peter Berkien En hij ging op reis. Gedachten over herbronning (5)	
Boeken & brochures	vanaf pagina 27
Recent verschenen publicaties	
Agenda	pagina 31
Gedicht	pagina 34

Wereldcongres over de toekomst van het religieuze leven Rome, 23 tot en met 27 november 2004

*Maandagmiddag 22 november stromen 850 generale oversten, voorzitters van landelijke conferenties van religieuzen, theologen en een aantal jonge religieuzen het conferentiecentrum van Hotel Ergife aan de via Aurelia te Rome binnen. Ieder meldt zich aan en ontvangt de tas met de documenten in een van de vier talen - Engels, Frans, Spaans en Italiaans - die op het congres worden gebruikt. Het congres is georganiseerd door de USG (de unie van generale oversten van de mannelijke religieuzen) en door de UISG (de unie van generale oversten van vrouwelijke religieuzen). Het is de eerste keer dat mannelijke en vrouwelijke generale oversten in zo'n groot congres samenkomen om met elkaar over de toekomst van het religieuze leven te spreken. Mij valt op dat alles goed is georganiseerd en soepel verloopt. Tevens valt op dat dit wereldcongres over religieus leven wordt gehouden in een groot conferentiecentrum in een van de buitenwijken van Rome. Voor mij is het een symbool dat het religieuze leven midden in kerk en wereld wil staan en een dienst wil zijn aan het volk van God wereldwijd en aan de samenleving van alle volkeren, van alle culturen en van alle godsdiensten. Het congres heeft het thema meegekregen: *Passion for Christ, Passion for Humanity*. Hartstochtelijke liefde voor Christus, hartstochtelijke liefde voor de mens.*

In de congreszaal zelf is er alleen de eerste dag een eucharistieviering waarin een franciscaan, die bisschop is in Afrika, voorgaat. De andere dagen is er voor de congresgangers die dat willen een eucharistieviering in een parochiekerk dichtbij het congrescentrum. Alle andere liturgische momenten in de congreszaal zijn gebedsdiensten. Dit biedt het congres de mogelijkheid dat vrouwen en mannen gelijkwaardig kunnen voorgaan en kunnen participeren in de liturgische momenten. In symbolen en rituelen, in gebeden, in zang en dans komt de grote veelkleurigheid van Afrika, Azië, Europa, Noord en Zuid Amerika en Oceanië aan bod. Vaak treft mij de grote rijkdom van de verschillende culturen. De liturgische momenten spelen allen in op twee verhalen uit het Evangelie - het verhaal van de Samaritaanse vrouw bij de put en het verhaal van de Samaritaanse man die hulp biedt aan de man die langs de weg ligt. Beide verhalen worden in het werkdocument en in het congres gepresenteerd als paradigma's van het religieuze leven.

Aan dit congres is een lange periode van voorbereiding, van studie en reflectie voorafgegaan. Heel het voortraject heeft zijn neerslag gekregen in het werkdocument van het congres "Een hartstochtelijke liefde voor Christus; een

hartstochtelijke liefde voor de mens". Het is een document dat ingaat op de verhalen van de Samaritaanse vrouw en de Samaritaanse man. Het is een document dat stil staat bij de werkelijkheid van kerk en samenleving met alle positieve en negatieve ontwikkelingen die zich voltrekken. Het is een document dat hoop en vertrouwen uitstraalt voor het religieuze leven als religieuzen in staat zijn profetisch aanwezig te zijn in deze kerk en deze samenleving. Het is een document dat de problemen van kerk en samenleving niet uit de weg gaat en zoekt hoe hierin een weg gegaan kan worden.

De eerste dagen zijn er hoofdzakelijk inleidingen die gevolgd worden met korte momenten van persoonlijke reflectie. Vervolgens is er een gedachtewisseling rondom de 85 ronde tafels waaraan de congresgangers zitten. Tot slot kunnen mensen plenair reageren door naar een van de microfoons te gaan en namens de tafel te spreken. Indrukwekkend vond ik de inleiding van zuster Doleres Aleixandre RSCJ. Aan de hand van de Samaritaanse vrouw en de Samaritaanse man zet zij uiteen waar het volgens haar voor het religieuze leven van de toekomst op aan komt. Het zal gaan om het zoeken naar de bron en om het ingaan op de nood van mensen. Pater Joao Batista Libanio SJ spreekt vanuit een Latijns-Amerikaans perspectief.

Met zijn inleiding wordt hij een representant van uit het Zuiden. In zijn voetsporen vragen religieuzen uit Afrika en Latijns Amerika, uit Oceanië en Azië om erkenning van hun inbreng en hun identiteit. Zij vragen om een dialoog vanuit gelijkwaardigheid en om erkenning van het lijden dat hen is en nog wordt aangedaan in oorlogen, in economische afhankelijkheid, in de problematiek van de armoede en de honger, in de Aidsproblematiek, in de uitbuiting van vrouwen en kinderen. Dit wordt ook uitdrukkelijk geuit als reactie op de overigens voortreffelijke inleidingen van Timothy Radcliffe OP en Sandra Schneiders IHM. Beiden spreken in hun respectievelijke inleidingen *“Religieus leven na 11 september; welke tekenen reiken we aan”* en *“Religieus leven in de toekomst”* immers ook vanuit een Westers perspectief.

De laatste dagen van het congres wordt er voortdurend in groepen gewerkt. Soms per continent, soms in themagroepen. Ik vind het indrukwekkend hoe in deze groepen van gedachte wordt gewisseld; hoe vanuit verschillende perspectieven kleur en inhoud wordt gegeven aan het religieuze leven van de toekomst; hoe hierin actie in contemplatie en contemplatie in actie aan de orde zijn en hoe het gemeenschapsleven wordt gezien als een fundamenteel antwoord. De interreligieuze dialoog wordt genoemd als een belangrijke opdracht in de samenleving van de toekomst. Ik ben werkelijk onder de indruk van de bewogenheid, de ervaringen en de wijsheid van de zusters en broeders die ik ontmoet.

Ontmoetingen zijn er vele. In de groepen is dat vanzelfsprekend. Maar ook tijdens de pauzes en de middagmaaltijden ontmoet je voortdurend mensen met hun eigen verhalen vanuit

hun eigen situaties. Deze ontmoetingen leveren soms belangrijke initiatieven op. De beide voorzitters van de Japanse conferenties van religieuzen bieden de voorzitters van de Amerikaanse Conferenties aan om als gebaar van verzoening tijdens de komende herdenking van 60 jaar atoombom op Hiroshima en Nagasaki samen te werken als gebaar van verzoening.

Op 27 november, de laatste dag van het congres, was in het programma een audiëntie met de paus opgenomen. Deze was een jaar geleden al aangevraagd. Deze audiëntie vond echter niet plaats. De paus had andere verplichtingen. Aartsbisschop Rodé, prefect van de Congregatie voor het Religieuze Leven, kwam om een boodschap van de paus voor te lezen. Zuster Therezinha Joana Rasera SDS, voorzitter van de UISG, heette hem welkom. Zij gaf woorden aan haar gevoelens. Ze uitte haar teleurstelling over het feit dat er geen audiëntie was terwijl hier 850 generale oversten en voorzitters van conferenties bijeen waren die samen meer dan één miljoen religieuzen wereldwijd vertegenwoordigen. Het congres reageerde met een staande ovatie. Het congres vroeg daarmee om een dialoog met het Vaticaan en om een erkenning van de inzet en bewogenheid van zo velen.

Het was een inspirerend congres dat velen nieuwe hoop heeft gegeven. Deze hoop draag ik mee, juist ook voor onze Nederlandse situatie. Religieus leven heeft toekomst. We worden uitgenodigd die toekomst op te bouwen door in de tekenen van de tijd de geestkracht van God te onderscheiden en te erkennen.

Tjeu Timmermans O.Carm.
Voorzitter KNR

God is in blijde verwachting

In gesprek met Luchsius Smits ofm cap

Luchsius Smits (Eindhoven, 1918) trad in 1937 in bij de minderbroeders kapucijnen in 's-Hertogenbosch waar hij in 1944 tot priester werd gewijd. Reeds als scholier was hij gefascineerd door de onmetelijkheid van het heelal en de overweldigende complexiteit van het menselijk brein. Die verwondering is er nog altijd, ook nu hij 86 jaar oud is.

Luchsius Smits werd getrokken tot het religieuze leven door wat hij later *het al-gevoel* zou noemen. Die ervaring was doorslaggevend, hoewel hij deze moeilijk onder woorden kon brengen. Pater Luchsius: *het was de ervaring van het eigen bestaan en tevens van het bestaan van alles om me heen, kortom de zijnservaring. Ook speelde een rol dat Jezus de rijke jongeling, die van zijn leven iets moois wilde maken, liefdevol aankeek.*

Na zijn studies theologie en filosofie doceerde hij systematiserende theologie aan onder meer het grootseminarie van de kapucijnen in Udenhout en van het bisdom Den Bosch in Haaren en later aan de theologische faculteit van Tilburg en als gastprofessor aan de universiteit van Leuven. Eind jaren zestig speelde Luchsius Smits een belangrijke rol bij de concentratie van de katholieke theologische onderwijsinstellingen. Er ontstonden toen vanuit meer dan 30 grootseminaries uiteindelijk 7 academische opleidingsplaatsen. Nu zijn het er nog drie: Nijmegen, Utrecht en Tilburg. Ook was hij van 1987 tot 1989 voorzitter van de Verkenningcommissie Godgeleerdheid, ingesteld voor alle dertien theologische opleidingen in ons land. Dezer dagen zijn de drie katholieke theologische instellingen een samenwerkingsverband aangegaan.

Augustinus

In zijn leven passeerden allerlei theologische stromingen de revue. Pater Luchsius: *de Bijbel werd voorheen letterlijk verstaan als het onveranderlijk Woord van God. Dat gaf allerlei problemen. Het is immers een verhalenboek: verhalen van mensen van verre landen en vervlogen tijden die wilden vertellen over de nabijheid van God. Zo stond in de colleges ecclesiologie de kerkelijke hiërarchie en de oecumene centraal. In de christologie ging het om Jezus vervuld van God en de vergelijkende godsdienstwetenschappen. Tenslotte kwam de Godsvraag aan de orde en het humanisme. Is God wel nodig? Op de middelbare school hadden we al met een sterrenkijker naar Mars gekeken. Eindeloos ver weg en*

*toch ineens zo dichtbij zagen we een helder blank schijfje waar twee piepkleine maantjes roerloos langszij hingen. Het was zo ongelofelijk, zo ontzagwekkend dat je er helemaal stil van werd. Daar was het weer: dat al-gevoel. En in een scheikunde boek zag hij een afbeelding van het heliumatoom: een kern met daaromheen twee kleine elektronen. Pater Luchsius: *Dat was eigenlijk het kleine zonnestelsel en dat andere was het grote zonnestelsel. Dat riep de vraag op of God daar nog wel aan te pas kwam. Al die planeten en planeetjes draaien vanzelf wel door, zowel in het grote heelal van de sterrenkijker als in het kleine heelal van de microscoop. Maar als God daarvoor niet nodig is bestaat Hij dan wel? Wanneer je in je eigen gelovige ontwikkeling bij die vraag bent aanbeland ben je rijp voor het gesprek met het atheïsme. Wat is dat eigenlijk? Een kwestie van bekijken en beleven?**

Pater Luchsius promoveerde in 1949 aan de Universiteit van Leuven op een onderzoek naar de invloed van Augustinus op het werk van Calvijn. Pater Luchsius: *Augustinus is feitelijk de promotor van de erfzondeleer. Hij meende dat de mens slecht geboren is en zag de mensheid als een massa damnata (verdoemd). Slechts een klein aantal is omwille van Christus' verzoeningsdood uitverkoren en alle anderen gaan verloren. Calvijn nam dit leerstuk over in zijn predestinatieleer. De alles beheersende vraag wordt dan: "behoor ik wel of niet tot dat klein kuddeke gepredestineerden?" Volgens katholieken heeft God daarentegen een algemene heilswil. Augustinus is jarenlang beïnvloed door de Manicheërs, die*

een sterk dualisme aanhingen. Ze kenden een God van het goede en een God van het kwade. Het huwelijk is vele eeuwen geen sacrament geheten, omdat die seksuele lust per definitie als zondig werd beschouwd. Door zijn grote kennis van Augustinus en van de interpretatie van diens werk door Calvijn speelde pater Luchesius een stimulerende rol in de oecumene.

Geen voorstellingen maken

Pater Luchesius: Alles wat we over God zeggen is eigenlijk benedenmaats. Omdat ik dan van God een voorstelling maak en dat is een onvolkomen produkt van mij. Als ik me nu maar bewust blijf dat ik God niet in woorden of in afbeeldingen kan vangen! Hoe kom ik dan echter te weet dat God bestaat? Doordat God zichzelf te kennen geeft. Hij doet dat op vele manieren, bijvoorbeeld door zijn schepende alomtegenwoordigheid in die verbaazingwekkende natuur (liefdevolle energie?), als ik er maar voor open sta, maar ook door de ervaring van zijn aanwezigheid in mijn innerlijk, of door beide tezamen. Wanneer het ik zwijgt (zelfs met smeekbeden) en zonder voorbehoud kan luisteren in de stilte die dan ontstaat en kan openstaan voor de ervaring van een ontroerende nabijheid (die mij altijd al vergezelde). Het heeft iets weg van de vraag hoe kom ik te weet wat in een evenmens omgaat? Door bewust te laten rusten het beeld dat ik van hem of haar gevormd heb, want anders blijf ik bezig met mijn eigen spiegelbeeld (mijn afgietsel). Vervolgens door op te houden innerlijk het woord te voeren en stil te zijn op een wijze die de ander in staat stelt zich te kennen te geven, zich te openbaren. Dat kan soms heel verrassend zijn. O, denk en voel jij dat zo! O, ben jij dat ook nog! Dat had ik nooit kunnen vermoeden. Niet voor niets is het beeldenverbod de grondslag van de mystiek.

Het besef dat je het bestaan van moment tot moment niet uit jezelf put, maar ontvangt is een ervaring die ik deel met mijn generatiegenoten. Ik word gedragen, begeleid en sta in de interesse van dezelfde Ingenieursiteit die mij in het leven stelt. Dat is een mystieke beleving. In de stilte van mijn hart ervaar ik het begaan

zijn van God met mij. Dat is een heel intens gevoel en het geeft een heel diepe vreugde. Ineens begrijp je waar de Psalmen over gaan, wanneer daar gesteld wordt: God is mijn rots. Niemand kan je dan nog omverstoten.

Als je stil wordt kan die 'Alom' zich aan jou openbaren. Je laten ervaren hoe intens die aanwezigheid is, wat de zin van jouw leven is. Die zin maak je niet zelf; die wordt jou aangeboden. Maar je bent wel verantwoordelijk, want je kunt kiezen voor wat zich aandient óf je eigen zin doorzetten. Wanneer je jezelf vergeet kun je verrassende ervaringen hebben, die je dan als normaal beleeft. Dan ben je in staat om gevoelens en gedachten te lezen. Pater Luchesius: Een voorbeeld. Laatst wandelde ik over het kerkhof hier in Orthen. Ik bekeek enkele mensen die bij verschillende graven stonden en zag plotseling iemand die ik goed ken. Ik ging naar haar toe en zag haar verdriet om het verlies. Dat verdriet resoneerde in mij en ontroerde me diep.

Het gaat er steeds om ófwel van buitenaf bekijken met je verstand ófwel van binnenuit beleven ook met je gevoel. Pas als je het beleeft, ken je het, dan heb je weet van dingen die je niet onder woorden kunt brengen. Probeer je dat toch dan kom je wel even uit bij muziek, een lied, een gedicht, maar tenslotte bij een zucht van diepe stilte.

De kern van het kloosterleven is de constante gemoedstoestand van die stilte en die openheid, zoals in de bede die je in talloze varianten steeds weer tegenkomt 'Spreek Heer, uw dienaar luistert'. Het beluisteren van de stilte is daarin het wezenlijke, maar het woord dienaar roept verkeerde associaties op. Want wie dienaar wil zijn, verwacht een 'beloning'. De beloning is vertrouwelijkheid (Joh. 15,15). Het kloosterleven leert je heel flexibel te zijn, ook bij al die belangrijke plannen die jij hebt gemaakt en verplichtingen die jij op je hebt genomen. Zij blijven immers in dienst staan van wat zich hier en nu 'aandient'.

Klaar voor een tweede geboorte

Pater Luchesius Smits heeft dit jaar zijn 60-jarig priesterjubileum gevierd. Toen hij jong

was leed hij onder het besef dat het leven zo kort is. Dan bad hij in bed: mocht ik toch maar 30 jaar worden. Zijn vader was toen 34, dus in zijn ogen verschrikkelijk oud. Pater Luchsius: *Of ik nu nog kort leef of lang leef, is geen zorg meer. Er is een soort verlangen om dood te gaan. Niet omdat ik van het leven genoeg heb, maar juist omdat ik er niet genoeg van krijg zoals het zich nu aandient. Dat zich 'aandienen' is grens-overschrijdend, ook die laatste grens.*

Hij was in augustus bij een conferentie in Schwaz (Tirol), in het studiehuis van de Franciscanen. Daar hield iemand uit Mainz een interessante lezing. Pater Luchsius voelde zich onwel worden, had vreselijke pijn in zijn buik. De terstond geconsulteerde arts zei dat hij meteen opgenomen moest worden. Daar bleek zijn appendix al helemaal geperforeerd. In het ziekenhuis lag hij met allemaal slange-

tjes aan zijn lijf. Hij sliep er slecht, kon niet goed liggen. Tijdens die doorwaakte nachten blikte hij terug op zijn leven. Dat veroorzaakte een Copernicaanse omwenteling. Pater Luchsius: *Je kijkt niet achterom naar de verplichtingen en gemaakte afspraken. Je stelt je open voor wat zich nu en hier aandient. Dan kunnen zich verrassende ontmoetingen voordoen. Het is een grote stap – zeker voor oudere religieuzen – om gebedsverplichtingen eens te laten voor wat ze zijn. De ervaring dat God al met je bezig is, dat vervult je met warmte, met het bewustzijn dat God bestaat; dan is alle twijfel weg. Dan besef je weer dat God Liefde is. Het staan vlak voor de dood is een ervaring die niet vervuld is van vrees, maar van verwachting. God leeft in blijde verwachting en ik zie er naar uit om opnieuw geboren te worden.*

WvdV

De tekst op de achterzijde van dit bulletin is een van de favoriete gedichten van pater Luchsius.

Bestuurswisselingen

Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes

Op vrijdag 1 oktober koos het kapittel een nieuw bestuur van de Nederlandse Provincie voor de periode 2004-2007.

Broeder Jan van der Steen, provinciale overste

Broeder Jan Klein Overmeen, plaatsvervangend provinciale overste

Broeder Antoine Ruttenberg, raadslid

Broeder Frans de Koning, raadslid

Broeder Frans Pikkemaat, raadslid.

Benedictinessen van het Heilig Sacrament

Tijdens de vergadering van de Nederlandse Federatie van de Benedictinessen van het heilig Sacrament in de priorij "Fons Vitae" is voor de komende zes jaren het volgend bestuur gekozen.

Zuster Maria Bouwmeester, Presidente

Zuster Marie-Thérèse Versteegen, 1e assistente

Zuster Michaël Konings, 2e assistente

Prof. Dr. G. P. Stevens is sedert 24 juni 1993 religieus assistent van de Nederlandse Federatie

Ecclesia in Europa

Eind augustus ontving het DB/KNR een schrijven van de Congregatio Pro Institutis Vitae Consecratae Et Societatibus Vitae Apostolicae (IVCSVA) met een vragenlijst over de apostolische exhortatie. In het antwoord van het DB/KNR op deze brief onderschreef het DB de stelling in het document dat “Europe will always need the holiness, prophetic witness, evangelizing activity and service of consecrated persons.” In de brief van het DB wordt ook geattendeerd op het grote aantal mensen dat in kloosters en bezinningscentra rust en stilte voor reflectie zoeken. Daarnaast wordt gewezen op nieuwe vormen van participatie in religieuze instituten en de doelstellingen van de KNR, zoals verwoord in het Mission Statement.

Belangstellenden kunnen een kopie van beide brieven aanvragen via T: 073 – 6921321.

Vrede & Gerechtigheid

Nederlands Sociaal Forum – broedplaats van ideeën of beurs?

Vier jaar geleden werd het eerste ‘World Social Forum’ gehouden in het Braziliaanse Porto Alegre. De leus was ‘*Een andere wereld is mogelijk!*’ Het Forum liet zien dat enorm veel mensen zoeken naar een alternatief voor het neoliberalisme. In Nederland kwam een grote beweging van andersglobalisten tot nu toe nooit echt goed van de grond. Het Nederlands Sociaal Forum beoogde de beweging ook in Nederland een impuls te geven. Dit NSF vond van 26 tot 28 plaats in de Beurs van Berlage in Amsterdam. Zo’n 150 organisaties zijn negen maanden bezig geweest om deze voor te bereiden. Dat ging niet van een leien dakje, vertrouwde Sylvia Borren, directeur van Novib, de aanwezigen toe bij de opening. Soms moest er over elk detail gesteggeld worden. Maar in de relatief korte voorbereiding werd toch een indrukwekkend programma opgezet met workshops, plenaire discussies en allerlei culturele evenementen.

Een aantal internationale gasten beet de spits af tijdens de openingsessie in de centrale zaal van de Beurs van Berlage. Anuradha Mittal, een Indiase activiste van ‘Food First’ en Kumi Naidoo, mensenrechtenactivist uit Zuid Afrika, deelden hun ervaringen en visie op de beweging van andersglobalisten. Twee intelligente, idealistische dertigers, die zeer goed op de hoogte waren van ontwikkelingen in verschillende delen van de wereld en in staat om deze

in een samenhangende visie te duiden. In hun toespraken kwamen enkele gemeenschappelijke lijnen duidelijk naar voren. Ten eerste benadrukten zij dat democratie tegenwoordig onder druk staat. We mogen niet langer toekijken hoe ontwikkelingen in de wereld worden bepaald door grote internationale bedrijven, waar zelfs nationale regeringen weinig greep meer op hebben. En de koers die is ingeslagen voert naar de afgrond. De beweging van andersglobalisten die tijdens de topontmoeting van de Wereld Handelsorganisatie in Seattle (1999) voor het eerst in het wereldnieuws kwam, zoekt naar alternatieven. Het is een wereldburgerbeweging die weer vat wil krijgen op de koers van deze wereld. Burger zijn is een actieve taak, hielden zij hun gehoor voor. We moeten zelf verantwoordelijkheid nemen voor de gang van zaken. Daarbij moeten activisten van allerlei pluimage het gesprek met elkaar aangaan. De oude ideologische scheidslijnen van weleer moeten overstegen worden. Het werken aan andere, rechtvaardige structuren is een zaak van zeer lange adem.

Op zich werd de toon van dit eerste NSF goed gezet. Er waren veel jongere activisten aanwezig. Veel workshops die tijdens het forum werden gehouden waren zonder meer de moeite waard. Een probleem was echter dat het NSF maar geen echte ‘*happening*’ wilde worden. De gezamenlijkheid kwam nauwelijks

uit de verf. Het geheel had toch vooral het karakter van een beurs voor activisten. Grotere maatschappelijke organisaties waren prominent aanwezig: de FNV, Novib, Icco, Milieu-defensie, Internationale Socialisten. Katholieke organisaties waren bijzonder magertjes vertegenwoordigd binnen het bonte spectrum aan groepen.

Op zich was dit eerste Nederlandse Sociale Forum een experiment, zoals Sylvia Borren tijdens de opening zei. Helaas kwam het beoogde karakter van *'broedplaats van ideeën en dwarsverbanden'* niet goed genoeg uit de verf kwam. Misschien is Nederland te klein voor een dergelijk forum. Bezoekers bleven

niet gedurende verschillende dagen bij elkaar, zodat er weinig uitwisseling plaats kon vinden tijdens de wandelgangen. Misschien lag het er ook wel aan dat de grotere organisaties het forum hebben *'gekidnapt'*, een kritiek die radicalere groeperingen vooraf al hadden geuit. De religieuzen die ook maar mondjesmaat aanwezig waren bij het NSF, konden in ieder geval wel kennis nemen van de vele initiatieven en acties die er bestaan op vlakken die hen ter harte gaan. Dat er veel jongeren zijn die zich daarvoor inzetten is zonder meer een teken van hoop.

Gerard Moorman

Protesten van religieuzen

Elders in dit nummer kunt u lezen over het opmerkelijke initiatief van zr Jozefita, die uit protest in vol ornaat een restaurant in Den Haag betrad, waar zulks verboden is. Collectief lieten zusters dit najaar ook van zich horen. Vanuit de Nationale Vredesdag (11 september 2004) werd een brief gericht aan de Nederlandse regering en aan de CDA-fractie om verontrusting en verontwaardiging kenbaar te maken ten aanzien van het huidige regeringsbeleid. In deze brief werd geconstateerd dat opnieuw de uitkeringsgerechtigden, de armsten, de gehandicapten en de ouderen in de zorg slachtoffer worden van de bezuinigingen. De zusters hekelden voorts het onmenselijke uitzettingsbeleid en protesteerden tegen een politiek van uitsluiting, die enkel de rijken dient. Zij constateerden een oneigenlijk gebruik van het woord solidariteit door politici en beleidsmakers. Tenslotte verwoordden de zusters haar teleurstelling over de opstelling van het CDA.

In oktober haalden de Zusters van Liefde de regionale pers (Brabants Dagblad) met het aanbod om voor de uitkeringsgerechtigden en vluchtelingen die mee wilden demonstreren op 2 oktober in Amsterdam de reiskosten te betalen. Een citaat uit de column:

'Zusters, die de sociale verzorgingsstaat met eigen handen hebben opgebouwd (komen) in het geweer tegen de afbraak. Zusters, die vroeger geen seconde na hoefden te denken op welke partij ze gingen stemmen, steunen op de achtergrond het oproer tegen diezelfde partij. Toch komt het niet uit de lucht vallen. Nogal wat religieuzen hebben hun sociale betrokkenheid concreet vertaald in hulp aan uitgeprocedeerde asielzoekers, aan bijstandsmoeders en andere mensen die in de marge van de samenleving terecht zijn gekomen. Geen mooie woorden maar échte solidariteit. Ze zijn daar consequent in en schromen niet de overheid te bekritisieren wanneer die mensen in de kou laat staan. Wat zou het een uitstraling geven als in Amsterdam niet Lodewijk de Waal en Wouter Bos voorop lopen maar een grote groep oude zusters, broeders en paters met het spandoek Hier hebben we het niet voor gedaan.'

En onlangs heeft de commissie Vredesvraagstukken bij het Maandblad Opzij geprotesteerd tegen de voorgenomen toekenning van de Harriet Freezerring aan Ayaan Hirsi Ali. Niet om wat zij voorstaat, maar omdat zij door de gehanteerde methode het tegenovergestelde bereikt van wat zij wil. De commissieleden

schreven dat zij zich kunnen voorstellen dat het optreden van mevrouw Hirsi Ali door een meerderheid van moslimvrouwen als ontrend en kleinerend wordt ervaren. Cisca Dresselhuys, hoofdredactrice van Opzij, heeft inmiddels in een reactie laten weten dat Ayaan Hirsi Ali naar het idee van de lezeressen van Opzij (die haar voordroegen voor die prijs) en van de redactie van Opzij juist in deze tijd de Harriet

Freezerring erg verdiend. Volgens Cisca Dresselhuys zet Ayaan Hirsi Ali zich met verve, doorzettingsvermogen en toch zeer beschaafd in voor de emancipatie van vrouwen met een moslim-achtergrond.

WvdV

Zuster Jozeftha (81) boos aan de koffie

Den Haag -Zuster Jozeftha (81) is boos. De kwieke non uit de orde Zuster van liefde, Moeder van barmhartigheid wandelt donderdag en vrijdag bij wijze van steekproef het restaurant Haagsche Lounge binnen voor een kopje koffie. In habijt en mét sluier op haar hoofd.

Het personeel ontvangt haar allervriendelijkst. Hoewel volgens de eigenaar iedereen met hoofddeksel wordt geweigerd. Al een paar keer zijn moslimvrouwen de zaak uitgezet omdat ze hun hoofddoek niet wilden afdoen.

Zuster Jozeftha, een groot zilveren kruis op de borst: "Ik mag er tot twee keer toe wél in. Hier is dus sprake van discriminatie van moslimvrouwen." Eigenaren Paul en Dennis Mulder van het restaurant, die eerder al door de Commissie Gelijke Behandeling in het ongelijk werden gesteld maar vasthouden aan hun hoofddekselverbod, geven geen commentaar.

Het idee de Haagsche Lounge een bezoekje te brengen, komt van medisch secretaresse Francis Moubis van het Haagse ziekenhuis MCH Westeinde. "Ik werd zó boos toen ik hoorde van het hoofddekselverbod. Ik heb jaren op de afdeling radiologie gewerkt, met mensen die kaal zijn geworden door chemokuren en bestraling. Zij dragen een sjaal om het hoofd, mogen zij ook al geen kopje koffie meer drin-

ken in een restaurant? Of zuster Jozeftha, die ik al 36 jaar ken uit het ziekenhuis? Het is nu wel bewezen dat het verbod vooral is gericht tegen moslims."

Zuster Jozeftha werkt al 46 jaar in MCH Westeinde, samen met hindoes, moslims en protestanten. "We zijn allemaal mensen. Ik heb nog nooit problemen gehad met wie dan ook. Toen in de stad eens een moslimdemonstratie was, maakten ze alle ruimte voor me zodat ik kon passeren."

De zuster maakt zich zorgen over de effecten van een hoofddekselverbod dat in de praktijk vooral leidt tot een hoofddoekverbod. In Enschede voeren een café en discotheek inmiddels eenzelfde beleid. "Je kweekt weerstand bij moslims. Nog voor je weet hoe iemand is, geef je een vooroordeel. Dat is niet goed voor de samenleving."

En wat had zuster Jozeftha gedaan als het personeel haar had gevraagd haar sluier af te leggen, zoals ook aan de moslimvrouwen wordt gevraagd? "Dan had ik gezegd: je mag je koffie houden. De sluier hoort bij mijn religieuze leven."

Copyright: Algemeen Dagblad, Annelies Smit
9 oktober 2004.

Onthullende omhulsels

De actie van zuster Jozefita is háár antwoord op het gegeven dat de verscheidenheid in onze samenleving steeds meer als een probleem en als een mogelijke bron van conflict en maatschappelijke verdeeldheid wordt ervaren.

Het hoofddoekjesdebat dat sinds enkele jaren in West-Europa is opgelaaid vertoont overeenkomsten en verschillen met de discussie over het dragen van habijt en sluier door zusters.

Ambivalentie

Een sluier of hoofddoek heeft op zichzelf geen enkele betekenis. Sluier en hoofddoek zijn een teken van onderwerping en tegelijkertijd een teken van zelfstandigheid, van religieus zelfbewustzijn in een religieuze traditie die vrouwen doorgaans niet toestaat het religieuze te representeren. De toegenomen instroom van islamitische medelanders heeft er toe geleid dat de hoofddoek steeds meer ook een teken is geworden van identiteit (als moslima) en van politiek protest (tegen de gedwongen integratie in het sterk gesecculariseerde West-Europa).

Veel religieuzen kozen er na het tweede Vaticaans concilie voor om hun habijt uit te doen en de sluier af te leggen. Zij wilden niet langer zichtbaar gescheiden zijn van de mensen waarvoor zij zich inzetten, zij wilden niet langer allereerst ‘van de kerk’ zijn in plaats van ‘van de wereld’, maar een kerk belichamen die midden in de wereld voluit leefde. Toch blijft dit laatste eerder verborgen dan dat het aan het licht treedt wanneer religieuzen zich op geen enkele manier meer visueel onderscheiden van anderen.

Lege tolerantie

Historica Mira van Kuijeren (RUL) heeft de hoofddoekkwesities in Frankrijk en Nederland in de jaren tachtig en negentig onderzocht.

“In de Franse en de Nederlandse maatschappij overheerst het verlichtingsdenken dat stamt uit de tijd van Voltaire en Erasmus. De mens

heeft geen religie nodig. De mens moet vrij zijn en zich emanciperen. De verbeelding van dat verlichtingsideaal is een trap. Onderaan staan de Afrikanen en de moslims, op de hoogste treden staan wij en boven de trap hangt een stralende zon. Intussen neemt in beide landen het aantal hoofddoeken alleen maar toe.”

Hoe komt dat? *“We máken hoofddoeken”, zegt Van Kuijeren. “Een meisje met een hoofddoek zit in de trein. Naast haar becommentariëren twee jongens op hoge toon haar hoofddoek. In de veronderstelling dat zij het toch niet hoort. Ze beschouwen de hoofddoek als bewijs van de mislukking van de integratie. Dat meisje denkt dan: die hoofddoek zet ik nooit meer af. Het is een zelf fulfilling prophecy: ook de moslimmeisjes die nog geen hoofddoek dragen, voelen zich buitengesloten. Zij zullen er één gaan dragen, ook al krijgen ze daardoor moeilijker een baan. Ze waren niet agressief, maar ze worden het wel. Het aantal praktiserende moslims neemt toe.”*

Nederland kent een traditie van religieuze tolerantie, maar de verdraagzaamheid werd niet al te zeer beproefd, omdat protestanten en katholieken in de verzuiling een oplossing vonden om samen te kunnen leven.

“Nederlanders zijn tolerant, maar niet erg geïnteresseerd in elkaar of in vreemde culturen”, zegt Van Kuijeren. „Ja, we houden van experimenteren met exotische etenswaren, we luisteren naar wereldmuziek op het festival Mundial, we dansen salsa met stijve heupen.” Beschuldig ons nooit van racisme, dan raak je een teer punt. We gedogen andersdenkenden, maar het is een lege tolerantie. Vraag maar eens aan een Nederlander of het niet tijd is dat het suikerfeest een officiële feestdag wordt? Hij wordt in verlegenheid gebracht, want dan raakt de islam zijn eigen leven.

Jonge praktiserende moslims belijden volgens Van Kuijeren een ‘nieuwe islam’. *“De jongeren worden constant aangesproken op hun moslim zijn. Ze denken: ik ben een moslim,*

maar het kan toch niet normaal zijn dat mijn moeder tien meter achter mijn vader aanloopt? Ze gaan de koran lezen. Ze zoeken de herkomst van religieuze rituelen en gebruiken op. Ze sluiëren zich streng en zwart, de haargrens mag niet zichtbaar zijn. Ze herinterpreteren hun religie zoals Calvijn deed met het christendom. Weg met de franje, terug naar de tekst. Ik noem het protestantse islam."

Westerse identiteitscrisis

Joris Luyendijk, oud-correspondent voor de Arabische wereld, stelde in een lezing: *De vooronderstelling bij veel autochtonen was en is dat Nederland een superieure cultuur is en als allochtonen een tijdje hier rondlopen krijgen ze dat door en worden ze zoals wij. Vandaar dat de progressieve pleitbezorgers zich niet of nauwelijks verdiepten in de achtergrond van de nieuwkomers, die ze toch achter zich zouden laten. Daar moesten gewoon een paar generaties overheen. "In de Derde Wereld speelt religie nog een heel belangrijke rol", lees je vaak. Let op dat woordje 'nog'.*

Na 11 september daagt nu het besef dat sommige immigranten, nadat zij zich uitgebreid verdiept hebben in de westerse cultuur, toch liever fundamentalistisch worden of blijven. Wat nu? Het ene deel van Nederland loopt te mokken: Dachten we die Marokkaanse en Turkse mensen een plezier te doen door ze hierheen te halen, krijg je dit! (-) Het is kenne-

lijk een hele klap voor veel Nederlanders dat allochtonen hierheen kwamen om zich te ontplooien, niet om te worden zoals wij.

Verhult het mokken niet een enorme identiteitscrisis bij autochtoon Nederland? Want als wij niet als Gidsland het eindstation vormen van de menselijke geschiedenis, wat zijn we dan wel, behalve een afwerkplek voor consumptie?

Misschien moeten we afstappen van het idee van de wereldgeschiedenis als een spoorlijn vol treinen, met Nederland Gidsland vooraan? Misschien zijn er meer manieren van modern zijn dan alleen de westerse.

Het viel Luyendijk op dat veel allochtone landgenoten kennismaken van de niet-westerse wereld zoals ze kijken naar een op uitsterven staande diersoort in de Artis. Er bestaan zoveel verschillende en onvergelykbare manieren om een mens te zijn. Niet alleen verschillende en onvergelykbare manieren om te koken, te trommelen en poëzie te schrijven, maar bovenal om naar de zin van het bestaan te kijken, en naar jouw plaats in deze raadselachtige kosmos.

Voor multiculturalisme geldt hetzelfde als voor democratie: het is niet voor bange mensen.

WvdV

Erik Borgman. **Habijt en sluier van vrouwelijke religieuzen**

Een kritische herinnering bij de discussie over de hoofddoek bij moslima's

Jutta Chorus, NRC-H 20 12 2003 **Land van de lege tolerantie**

Joris Luyendijk, NRC-H 15 januari 2004 **Vraag niet van de ander 'ons' te willen zijn**

Varia

Stiltecentrum

Graag zouden wij ons willen inzetten voor een bescheiden stiltecentrum. Daarvoor zoeken wij een terrein en een gebouw waar wij kunnen wonen, waar een ruimte is voor gebed en meditatie, waar enkele mensen in alle privacy voor kortere of langere tijd tot stilte en rust kunnen komen, waar wij cursussen kunnen geven om via creativiteit tot bezinning te komen, waar iets van een terrein of huis is waar de mensen kunnen wandelen. En dan dit alles liefst nog in een bosrijke omgeving.

Is er misschien iemand die ons, hoe dan ook, kan helpen?
Komt het ons tegemoet in deze Advent?
In hoopvolle verwachting en met dank voor uw aandacht.

Zuster Theresia Kool, IJsbaan 127, 4206 VC GORINCHEM. T: 0183 – 648062

Op zoek naar spiritualiteit in filmverhalen

Een alternatief voor bezinnend bezig zijn

‘Filmkunst is de meest religieuze van alle kunsten. Zij plaatst de mens voor het wezen van de dingen. Zij toont de ziel in het lichaam.’ (Godard)

De groeiende betekenis van de media

Meer dan ooit ervaren wij het effect van de nog altijd groeiende betekenis en invloed van de media in het persoonlijk en maatschappelijk leven. Regelmatig worden programmamakers beschuldigd van het vertekenen van de werkelijkheid en het creëren van mediahypes. Hun programma's zowel als hun wijze van werken trekken de publieke aandacht en zijn regelmatig thema van publiek gesprek. De ontwikkelingen op dit terrein gaan razend snel en scheppen een nieuw multimedia landschap. De nadrukkelijke aanwezigheid van audiovisuele media heeft de wijze waarop wij ervaren, voelen, denken, communiceren en geloven ingrijpend veranderd.

Een van de hoofdkenmerken van film en televisie is dat zij verhalen vertellen en drama brengen. Onder invloed van de populariteit van film en televisie doortrekken het vertellen en dramatiseren als communicatievormen nu alle programmasoorten van documentaire, amusement, sport, reclame tot zelfs godsdienst en nieuws toe. Zij brengen een cultuur, een levensstijl voort waarin niet primair rationele benaderingen en argumentaties, maar beelden, emoties en verbeeldingen een dominante rol spelen. Film en televisie, computer en internet fascineren mensen, involveren hen in hun verhalen en drama's en nodigen hen uit tot imaginaire participatie en interactie. Deze multimedia wereld functioneert als de nieuwe levenscontext van hedendaagse mensen. Zij beïnvloedt en verandert het menselijk bewustzijn

en het spiritueel leven. Zij biedt nieuwe kansen en uitdagingen, scheidt ook nieuwe vragen en conflicten en nodigt uit tot bezinning en gesprek.

Spiritualiteit

In de huidige seculariserende cultuur bestaat er een groeiende behoefte aan spiritualiteit, zo kunnen we herhaaldelijke horen en lezen. Onze cultuur is pluralistisch, gefragmentariseerd, onsamenhangend. De vele uitdagingen van buitenaf en de vele keuzemogelijkheden bieden nieuwe kansen, maar bemoeilijken vaak ook evenwichtig innerlijk leven (innerlijkheid). De media dragen hiertoe het hunne bij. Anderzijds, zonder een bepaalde mate van samenhang, eenheid, innerlijke harmonie, en identiteit is het thans een zware opgave als mens gezond en wel te leven. In dit kader kunnen we daarom de behoefte aan spiritualiteit nader omschrijven als een behoefte aan levensoriëntatie in een pluralistische en gefragmentariseerde samenleving, aan ordening en integratie van levens-ervaringen, aan een (religieuze) visie op de zin en waarde van het leven, aan zinvolle en aansprekende levensverhalen, die samenhang en perspectief laten zien, als behoefte aan leven naar de geest en aan inspiratie (Danneels, 2000).

We zijn gewend spiritualiteit beschreven te zien in boeken en tijdschriften, in de taal van de printmedia. Maar er zijn ook vormen van spiritualiteit in de audiovisuele media van film en televisie - de media en de taal van de meerderheid der mensen op de dag van vandaag. Het medium film spreekt een eigen taal, sterk verschillend van de taal van de printmedia. Zij bedient zich van de combinatie en integratie van beelden, woorden en muziek om haar ver-

haal uit te drukken. Haar hoofddoel is het vertellen van verhalen en het brengen van drama. Zij raakt meer het hart dan het hoofd, meer de emotie dan de ratio. Zij heeft de capaciteit ogen en oren te openen voor het transcendente, het religieuze, het spirituele. Film behoort tot de media die mensen ongemeen sterk kunnen aantrekken en fascineren. Er is een toenemend besef dat de audiovisuele media film en televisie ook spirituele en morele oriëntatie bieden.

KFA Filmbeschouwing

Wat zijn de mogelijkheden van filmverhalen en van de audiovisuele taal om spiritualiteit voor een groot publiek tot uitdrukking te brengen? Welk soort spiritualiteit brengen zij tot uitdrukking, gezien de eigen karakteristieken van het medium film? Hoe kunnen wij ons voor spiritualiteit in filmverhalen ontvankelijk maken en sensibiliseren?

Op dit soort vragen richt zich de stichting KFA Filmbeschouwing. Deze stichting stelt zich ten doel om de andere kant van de beeldcultuur te tonen. Film kan namelijk ook fungeren als venster op de ziel. De stichting doet dit onder meer door jaarlijks in samenwerking met het

Han Fortmann Centrum een Dag van de Spirituele Film te organiseren. Dit jaar vond deze Dag plaats op zondag 14 november in Theater Lux te Nijmegen en het thema was 'Spiritueel leiderschap'. Twee films stonden op het programma: *Il vangelo secondo Matteo* van de Italiaan Pier Paolo Pasolini en *Whale rider* van Niki Caro uit Nieuw Zeeland.

Dergelijke films kunnen een uitstekend uitgangspunt voor een groepsgesprek vormen. Een gedachtewisseling naar aanleiding van een film kan tot verrassende resultaten leiden, juist omdat audio-visuele informatie gemakkelijker tot het hart doordringt dan de taal van het geschreven woord. Wie plannen heeft voor het gezamenlijk bespreken van films kan in het boekje van Tjeu van den Berk een handreiking vinden voor een dergelijk filmgesprek

Met dank aan H. Hoekstra O.Carm. z.g.
Danneels, Godfried: Is een oude honger terug?
Schoonheid als bron van spiritualiteit.
Valkhof Pers/Titus Brandsma Instituut, Nijmegen, 2000

Voor meer informatie: <http://www.kfa-filmbeschouwing.nl>
Het filmgesprek. Een manier om beelden ter sprake te brengen
Auteur: Tjeu van den Berk Paperback Ulco Wind Publishers 2002

Projecten

Voedselbank Haaglanden

Men wil het niet graag toegeven, maar ook in ons rijke land leven steeds meer mensen onder het bestaansminimum. Er is de zichtbare armoede van verslaafden en daklozen en daarnaast de verborgen armoede. In 1999 is de Stichting Voedselbank Nederland opgericht (toen nog geheten "Stichting MinusPlus") met de gedachte om de "minners" in onze samenleving te kunnen ondersteunen met wat de "plussers" aan restgoederen kunnen aanleveren. Sinds maart 2003 is de stichting omgedoopt tot Stichting Voedselbank Nederland. De initiatiefnemers, Sjaak en Clara Sies, zijn

hiertoe gekomen vanuit hun eigen ervaring als uitkeringsgerechtigden sinds 1986. Doordat zij actief zijn op zowel kerkelijk als sociaal terrein ervaren zij de noodzaak om actie te ondernemen tegen zowel de (verborgen) armoede als tegen de verspilling in Nederland. Zij zagen dat aan de ene kant grote partijen kwalitatief goede producten worden vernietigd terwijl anderzijds mensen, ondanks de veel geroemde sociale voorzieningen in Nederland, in bittere armoede leven. Vanaf midden 2002 hebben de activiteiten een grote groei doorgeemaakt. Door de vele publiciteit hebben groe-

pen uit het hele land zich aangemeld om het project te ondersteunen, evenals vrijwilligers en bedrijven. Het is de bedoeling om binnen steden of regio's waar zich een concentratie van activiteiten aftekent eigen voedselbanken op te richten die producten op regionaal niveau inzamelen en uitdelen. Op dit moment zijn er voedselbanken in Zuid Oost Brabant, Rotterdam, de Haaglanden en in Groningen opgericht. Een steunpunt in de regio Utrecht is in voorbereiding. De ontvangers van voedselpakketten worden ongeacht nationaliteit, geloof of cultuur voorzien van de door de levensmiddelenbedrijven beschikbaar gestelde middelen.

Voedselbank Haaglanden is de Haagse afdeling van Stichting Voedselbank Nederland en wordt via de Commissie PIN ondersteund door gelden van religieuzen. Eind 2003 werd de Stichting Voedselbank Haaglanden opgericht.

Doel is het bestrijden van de (verborgen) armoede en verspilling in Nederland. Men verstrekt niet zo maar aan individuele personen een voedselpakket, maar alleen op indicatie van (welzijns)organisaties. Men hanteert criteria inzake besteedbaar inkomen. De uitdeelpunten lopen ook via deze organisaties.

Voedselbanken komen er steeds meer en vormen een opvallend verschijnsel in het rijke Nederland. Het verschijnsel doet denken aan het charitatieve werk van voorheen, toen vanuit de conferenties van de Vincentiusvereniging kledingmagazijnen voor de armen werden gerund. Maar er blijkt behoefte aan die men opspoort via professionele organisaties. Daarmee wordt bevorderd dat de goederen bij de echte noodgevallen terechtkomen.

Er is een website met basisinformatie over de Voedselbank: <http://www.voedselbank.nl>

Bijeenkomsten

Europa – (ook) een zaak voor vrouwen

In Trnava (Slowakije) vond van 24 tot 28 augustus een Europese conferentie van katholieke vrouwen plaats. Het doel van deze conferentie was om na te gaan hoe wij als katholieke georganiseerde vrouwen in het nieuwe Europa kunnen participeren. Maar ook om in Europees verband sterker te staan binnen het grotere WUCWO-geheel.

Ongeveer 90 vrouwen uit 16 landen waren aanwezig. Voor Nederland namen deel Marie-Louise van Wijk-van de Ven (Vice President van de WUCWO voor Europa), Mileke Theunissen-van Dijk (KVG), Marleen Peters-Van der Heyden (Zij-Aktief) en Thérèsa Vandeweyers (KNR).

De opening van de conferentie

Mgr. Ján Sokol, de Aartsbisschop van Trnava, ging voor in de openingsviering.

De Bisschop sprak ons aan op onze verantwoordelijkheid als vrouwen in kerk en samenleving. Hij wenste ons een vruchtbare conferentie toe.

Na de opening door de Presidente van de Slovaakse Unie voor Katholieke vrouwen wees Marie-Louise Van Wijk-van de Ven op het belang van het opzetten van netwerken.

Elke dag van de conferentie begon met een ochtend gebed en een meditatie met telkens

een ander onderwerp; deze werd afgesloten met vijf vragen aan ons zelf.

Op de eerste werkdag hield een Slowaaks Europarlementariër een inleiding. Daarin wees hij op solidariteit en menselijkheid als belangrijke bouwstenen voor een Europees huis. Na de lezing volgde er een levendige, open discussie.

Gedurende de avond-zitting kwamen de projecten aan de beurt. De Nederlandse delegatie presenteerde het project: "Religieuzen tegen vrouwen handel".

Thema's van de werkgroepen

In de diverse werkgroepen werden de volgende onderwerpen besproken:

Gezins politiek

Gendermainstreaming.

Geweld tegen vrouwen.

Vrouwen in de politiek.

Christelijke opvoeding voor vrouwen.

Aan elk van deze werkgroepen werd door één lid van onze delegatie deelgenomen, zodat wij na afloop alle gegevens konden bundelen.

Bezoek aan Bratislava

Na een rondleiding door het gemeentehuis worden wij ontvangen door de Loco-Burgemeester. Daarna waren er nog ontmoetingen met ambassadeurs uit Frankrijk, Polen en Duitsland. Halfweg de conferentie was er een uitstapje Wij gingen vanuit Bratislava naar de Kleine Karpaten, een schitterende langgerekte bergketen.

Het slotdocument

De laatste dag van onze conferentie werd er gewerkt aan het slotdocument, waarbij wij ons

verplichten om ons in te zetten, voor een open dialoog en het opzetten van partnerschappen en netwerken tussen onze organisaties. Zodat de stem van katholieke vrouwen in de wereld en in de kerk kan worden gehoord en er rekening mee wordt gehouden. Met luid applaus werd deze verklaring ontvangen en ondersteund.

In de middag hadden wij een plechtige Eucharistie viering als slot van deze conferentie, welke werd voorgegaan door de Kardinaal van Slowakije en in de avond een goed verzorgd Europees buffet met een culturele avond.

Van de verschillende landen waren producten meegebracht, zoet en hartige hapjes. Onze gastvrouwen hadden gezorgd voor een uitgebreid buffet. Met een dankbaar hart namen wij de volgende ochtend afscheid van vele bekenden en vriendinnen. Er is weer een grote stap vooruit gezet in onze Katholieke Europese vrouwen organisatie.

Zr. Thérèse Vandeweyers

I.C lid Unie-NKV (KNR)

Het volledige verslag van zr. Thérèse Vandeweyers kan worden opgevraagd via Bureau KNR, T: 073 - 6921321

Reflectiedag 2004 WMB

Rotterdam Sophia kinderziekenhuis en de Millinxbuurt

Met dertig broeders en fraters ging de Werkgroep Missionaire Bewustwording op 7 oktober 2004 in de havenstad Rotterdam op zoek naar sporen van God. In het Sophia Kinderziekenhuis waren we te gast bij Nette Falkenburg, geestelijke verzorger. De meerderheid van de jonge patiënten in het ziekenhuis is van allochtone afkomst. Dat stelt de geestelijk verzorger, de medische staf en verzorgend personeel voor veel onverwachte culturele problemen. Hun allereerste zorg is het scheppen van een open leefklimaat. Het moet een huis zijn waar iedereen zich thuis voelt. Carola Scholten, pedagogisch medewerker, attendeerde op

het belang van goede communicatie. Ouders en kinderen moeten begrijpen wat er aan de hand is. Daarbij speelt niet alleen het probleem van de taal maar nog meer het culturele verschil. Volgens de Islam mag niemand twifelen aan de beschikking van Allah, ook wanneer je leven ten einde loopt. Een kind mag niet weten dat haar of zijn ziekte terminaal is. Dit druist in tegen de hier in Nederland heersende opvatting dat ook kinderen het recht hebben om goed voorgelicht te worden over hun toestand. Veel allochtone ouders zijn bovendien van mening dat zij niet meer verantwoordelijk zijn voor hun kinderen, zodra deze in het zie-

kenhuis opgenomen zijn. Ouders zijn onthand en beschroomd, omdat ze de verhoudingen niet begrijpen. Ze moeten leren dat ze best een handje mogen meehelpen en hun kind duidelijk maken dat ze in de speelkamer alles uit de kast mogen trekken als het ook maar opge-ruimd wordt. De meeste conflicten zijn het gevolg van miscommunicatie.

Na een rondgang door het gebouw bood Ton Kropman uit onze naam een beeldje aan voor het stiltecentrum. De inleidingen van deze ochtend getuigden op hartverwarmende wijze van de grote zorgvuldigheid waarmee in het Sophia Kinderziekenhuis met mensen wordt omgegaan.

Gelezen bij de ingang van het stiltecentrum:

STILTE BREEKT OPEN

WAT PRATEN HEEFT GEDICHT

Na de middag gingen we richting Millinxbuurt in Rotterdam Zuid. Doel was een buurthuis in de wijk die tien jaar geleden zo verpauperd en onveilig was dat de politie er zich niet meer liet zien. Het centrum wordt door de buurtbewoners zelf gerund. Er zijn in de voorbije jaren rijen huizen gesloopt om meer lucht en licht te krijgen. Ook hier kregen we diverse inleidingen. In de Millinxbuurt komt bittere armoede voor. Enkele getallen: 80% leeft van een uitkering waarvan 40% van de bijstand, 10% heeft een baan op basis van het minimumloon en 10% heeft geen bron van inkom-

sten. In de hele wijk wonen nog 30% autochtonen. Hoe kun je in zo'n wijk de sociale samenhang bevorderen? De helft van de allochtonen spreekt geen Nederlands. De meest schrijnende problemen zijn armoede, slechte huisvesting, verwaarlozing van kinderen, drugs- en alcoholverslaving, agressie en huiselijk geweld. De best geïntegreerde groep is die van de Surinamers. Een opbouwwerker vertelde hoe hij en anderen de cohesie in de wijk gefaseerd proberen te bevorderen. De laatste inleider was Andrea Soeteman, de gastvrouw van dit centrum. Zij vertelde hoe alle problemen van de wijk verwerkt werden in een toneelstuk, opgevoerd door lokale spelers. Het was een klinkend succes vanwege de herkenbaarheid voor eenieder. We kregen tot besluit heerlijke hapjes en drank aangeboden, een teken van gastvrijheid in allochtone culturen. Waar woorden ontbreken gaan daden spreken. Br Michael Herni, voorzitter van de Werkgroep, vroeg een gironummer om onze dank te laten blijken middels een bijdrage. Hij kreeg stante pede een verzoek aangereikt van de Vereniging Millinxtheater voor een bijdrage aan het organiseren van een Kerstfeest voor de hele buurt. Waarvan acte.

En zo keerden we langs vele wegen huiswaarts.

Sporen van God / Allah? Wis en waarachtig.

Fr Jan Claveaux, secretaris WMB

Impressie van de studiedag voor monialen

De studiedag voor monialen op 20 oktober 2004 was gewijd aan Meister Eckhart, en had als titel: "de maagd-vrouw die God geboren laat worden". We waren met een 40-tal monialen bijeen; Frans Maas was de spreker van deze dag.

Tijdens de inleiding zette Frans Maas Eckhart (1260-1327) neer. In zijn studie jaren in Parijs leerde Eckhart Margaretha de Poréte en de begijnen kennen. Van hen nam hij de vitale godsdienstigheid over. "Je bent niet zomaar iets, je draagt God deze wereld in." Dit verwerkte Eckhart verder in zijn eigen mystieke werk. De mens, de christen, wordt enkel

vruchtbaar als hij het fragmentarische durft los te laten en zich één weet in God door Christus gestalte te geven in deze wereld.

Vervolgens werd de preek "Intravit Jesus in quoddam castellum" als tekstlezing genomen. Op enkele punten werd de preek nader toegelicht. Maagd-zijn dan gaat het niet er niet om

dat je niet gehuwd bent, maar of je niet vast zit aan het een of ander, leed-zijn, loskomen van beelden. Uiteindelijk gaat het erom dat de maagd, vrouw wordt door haar vruchtbaarheid. Niet door het baren van een kind, maar door het baren van God door de Zoon heen in deze wereld.

Na de lunchpauze - tevens een goed moment van ontmoeting en samen-zijn - werd het eerste deel van de middag besteed aan groeps gesprekken. Wat heeft de preek opgeroepen aan herkenning, aan vragen?

Tijdens het plenum ging Frans Maas in op de vragen die er gerezen waren. Een kleine selectie van wat er zo ter sprake kwam: in het burchtje van de ziel moet je God loslaten, wat heeft dat voor gevolg voor de triniteit; lijden omwille van God, een gevaarlijke uitspraak;

komt Gods soevereiniteit niet in gevaar als je God zo nabij brengt; God als eeuwig nu, en de mens wordt dan niet ouder, hoe zit dat? Het was uiterst boeiend en diepgaand.

De inleiding van Frans Maas zal op de website van de KNR geplaatst worden, een uitgebreider verslag van deze studiedag wordt gestuurd aan de deelnemers en de overige monialenkloosters.

Zr. Angeluccia bedankte aan het eind van deze dag Frans Maas voor zijn boeiende inleiding en zijn begeleiding van de dag. Ook Frans Maas zelf was dankbaar voor dit samenzijn, dat hem op zijn beurt had gevoed. Al met al was het dus een inspirerende dag waar we nog lang op kunnen teren.

Zr. Beatrijs Veldhuizen ocso

Kleurrijk Religieus Leven 2004

Op 18 november jongstleden werd alweer voor de vijfde keer een bijeenkomst gehouden van "*Kleurrijk Religieus Leven*". De dag was georganiseerd door een team van buitenlandse religieuzen, met ondersteuning van het Centraal Missionair Beraad Religieuzen. De bijeenkomsten vormen voor buitenlandse religieuzen die in Nederland wonen een vruchtbare gelegenheid om elkaar onderling te ontmoeten. Daarnaast biedt het hen de mogelijkheid om met elkaar en Nederlandse religieuzen van gedachten te wisselen over hun gemeenschappelijke missie, hier en nu.

De bijeenkomst vond plaats kort na een aantal schokkende gebeurtenissen in Nederland. Deze trilden danig na in de hoofden en harten van de aanwezigen: de moord op Theo van Gogh, de brandende scholen, moskeeën en kerken; een land in verwarring en tot op het bot verdeeld op basis juist van godsdienst. Buitenlandse religieuzen die in Nederland hun missie zoeken en hun Nederlandse medereligiëuzen roeien lijnrecht in tegen alle pessimisme

over de mogelijkheden om met meerdere culturen samen te leven. De bereidheid van de aanwezigen om wel die harmonie en wederzijdse verrijking te zoeken kreeg daarmee des te meer relevantie.

"Omgekeerde missie" - de missie van religieuzen uit andere delen van de wereld hier in het welvarende Nederland - is en blijft een zoektocht, dat is tijdens elke bijeenkomst KRL gebleken. Bij die tocht is het onontbeerlijk om geestelijk gevoed te worden. De voorbereidingsgroep had er dan ook voor gekozen om missionaire spiritualiteit centraal te stellen. Het thema luidde: "*Geworteld in God, geworteld in jezelf*". Wat zijn de geestelijke bronnen die ons voeden en inspireren? Wat helpt ons om staande te blijven, wat is ons fundament? Geestelijke voeding ligt ook in de eigen culturele wortels. Kunnen die ons helpen wanneer we voor langere tijd een vreemde cultuur binnentappen?

Heel toepasselijk werd de bijeenkomst gehouden in Steyl, de plek waar pater Arnold Jans-

sen op het einde van de 19de eeuw een indrukwekkende, missionaire beweging begon. Deze stichter van drie missiecongregaties is vorig jaar heilig verklaard. De dag had dan ook enigszins het karakter van een pelgrimage. Een integraal onderdeel van de dag was een bezoek aan enkele betekenisvolle plekken in Steyl onder leiding van de geestelijke zonen en dochters van pater Janssen.

Pater Henri Heekeren, een van deze zonen (oud generaal overste van de SVD), legde in zijn openingstoespraak de nadruk op een stevige verworteling van de missionaris in zijn eigen cultuur, godsdienst en geloofsbeleving. In het aangaan van de dialoog met anderen, wat het wezen van missie is, is niet alleen openheid voor de ander belangrijk maar ook de eigen innerlijke rust en overtuiging. Buitenlandse religieuzen belichamen bij uitstek dat missie vanuit een positie van zwakte kan leiden tot kracht. Pater van Heekeren nam Christus zelf als voorbeeld. Hij werd geboren in een uithoek van het Romeinse rijk, in een onooglijk dorpje. Zijn leerlingen behoorden tot de arme laag van de bevolking. Hij stierf alleen, zijn lege handen vastgenageld aan een kruis. Het ging echter niet om die lege handen, wat telde was wat leefde in Zijn hart: zijn liefde voor God en de mensheid. Daaruit kwam een beweging voort die tot vandaag over alle hoeken van de wereld verspreiding heeft gevonden.

In de groeps gesprekken en plenaire bijeenkomst werd door meerderen naar voren gebracht dat het binnengaan in een andere cultuur de grootste uitdaging is. Men loopt voortdurend tegen grote en kleine, subtiele verschillen aan. Het is onmogelijk om de eigen identiteit te verloochenen. Niemand zou er ook iets aan hebben als je dat zou proberen te doen. Tegelijk blijkt het proces van langzaam ook geworteld raken in een andere cultuur voor velen ook verrijkend.

De afsluitende eucharistieviering in de benedenkerk van het missiehuis illustreerde treffend de rijkdom en potentie van een multicultureel samenleven. Het was een feest, een viering waarin vele verschillende talen klonken en verschillende culturele gebruiken een plek kregen. Pater Kees Maas had op het altaar verschillende gereedschappen uitgesteld. In zijn overweging vertelde hij een simpel verhaal met een krachtige boodschap: de timmerman heeft alle gereedschappen nodig om zijn werk te kunnen doen. De inbreng van allen is nodig om het rijk Gods te kunnen bouwen.

De heilige Arnold Janssen, die in dezelfde benedenkerk begraven ligt, zal vanuit zijn plekje in de hemel met instemming hebben gadeslagen hoe missionarissen van nu, uit alle streken van de wereld, zo een teken van verbondenheid weten te stellen in een verscheurde wereld.

Gerard Moorman

Aandachtig en helend aanwezig

Symposium bij gelegenheid van het 10-jarig bestaan van Moria

Op 23 november werd in het Cultureel Centrum van Werkenrode (Groesbeek) stil gestaan bij het 10-jarig bestaan van Moria, het project voor de begeleiding van ex-gedetineerden. Er is veel gebeurd in dit decennium: de stichting is uitgegroeid van een initiatief dat plaats bood aan vijf bewoners naar een project waar veertien deelnemers in twee woningen gehuis-

vest en begeleid kunnen worden. Begin 2005 zal er weer een nieuwe stap gezet worden: de Stichting Moria zal een pand betrekken waar alle bewoners onder een dak kunnen wonen. Het fundament van de werkwijze is steeds hetzelfde gebleven: de ontmoeting met de ander als startpunt voor een nieuwe kans.

Geloven, dat komt van het latijnse credere. Het betekent 'Ik geef mijn hart'. En ik heb zelf het idee dat het dát geloof is dat iedereen bij Moria met elkaar verbindt; de vrijwilligers, de medewerkers, de bewoners en ikzelf. Iedereen die daar samenkomt gelooft er blijkbaar op een of andere manier in dat er een ander leven mogelijk is, een ander leven dan dat waar de deelnemers in vast zijn geraakt.

Na de opening door fr Jacques Scholte werd de werkwijze van Moria toegelicht en verbeeld door vertoning van de film "Ontmoeting als nieuwe kans". Vervolgens reflecteerde Tjeu van Knippenberg op de bronnen van Moria. ('Een verjaardag zet de jarige even stil in de tijd.') Na een muzikaal intermezzo van Marja Adams belichtte Bert Roebben de pedagogische perspectieven van Moria en na de pauze vond een forumdiscussie met de zaal plaats.

Daarin verwoordde onder meer Alard Beck, lid van het hoofdbestuur van de reclassering Nederland, zijn frustraties over het huidige reclasseringsbeleid. Een grote groep delinquenten wordt als onverbeterlijk afgeschreven. Het beleid is er op gericht zo veel mogelijk mensen op te sluiten met zo min mogelijk begeleiding. Er waren ook enkele bewoners van Moria aanwezig. Op de vraag of de

medewerkers van Moria er op uit zijn om zieltes te winnen reageerde een van hen verantwoordig: "Ik wil hier toch wel even wat rechtzetten. Dat 'zieltes winnen' vind ik een vervelende uitdrukking, want dan doe je geen recht aan de motivatie en het gedrag van de medewerkers." En toen presentatrice Jacobine Geel vroeg of ze dan toch zijn ziel gewonnen hadden, antwoordde hij: "ja, de mijne wel."

In de discussie werd voorts onder meer aandacht gevraagd voor anderskleurige ex-gedetineerden en voor de woede bij bewoners over de maatschappij en over het leed dat zij anderen hebben aangedaan. We moeten die woede niet aldoor toedekken, zo was de conclusie, maar juist ruimte bieden om deze te verwerken.

Aan het eind van de middag werd teamcoördinator Conny Stuart tot ere-lid van de regio West- en Midden-Europa van de fraters Maristen uitgeroepen vanwege haar verdiensten voor Stichting Moria.

WvdV

Binnenkort verhuist stichting Moria naar een nieuw pand. Voor de inrichting van dat huis zijn financiële bijdragen welkom. Rabobank Nijmegen: 15.78/35.367 ten name van Stichting Moria onder vermelding van bijdrage inrichting. T: 024 – 3297680. info@st-moria.nl en <http://www.st-moria.nl>. Op deze site vindt u een terugblik op het symposium.

Religieus leven

Presentie-pastoraat in Den Bosch

Peter Berkien (Culemborg, 1968) is herkenbaar aan zijn onafscheidelijke Palestijnse sjaal. Je kunt hem regelmatig aantreffen op het stationsplein of in de buurt van de St. Jan. Hij studeerde aan de UTP te Heerlen, werkte enkele jaren in het parochiepastoraat in Delft en kwam vervolgens naar Den Bosch, waar hij als straathoekwerker met een pastorale opdracht luistert naar de verhalen van dak- en thuislo-

zen. Berkien's werkgever is het Diaconaal Pastoraal Centrum in Den Bosch, een stichting die gefinancierd wordt door enkele religieuze instituten. Dit project staat duidelijk in de traditie van religieuzen. Peter Berkien: *De zusters zijn met name geïnteresseerd in de mensen. Zij willen weten of ik hen gesproken heb, wat ze te zeggen hadden. De reguliere hulpverlening is daarentegen primair gericht op het beteugelen*

van overlast: de mensen worden een traject ingestuurd met als doelstelling een 'normaal' leven zonder drank of drugs. Berkien's voorganger Jan Molmans is vijftien jaar geleden begonnen met dit werk. Hem werd vaak gevraagd: "Bende gij van de kerk?" Hoewel Peter Berkien door buitenstaanders vaak wordt aangezien als een onderdeel van zijn doelgroep is het voor de thuislozen en verslaafden die hij ontmoet duidelijk dat ook Berkien's drijfveren niets met ordehandhaving te maken hebben.

Peter Berkien: In Den Bosch is er een lappen-deken van organisaties die zich richten op de opvang van mensen die buiten de boot (dreigen te) vallen: de Vincentiusvereniging, het Inloopschip, Stichting Exodus, het Oude Wijkenpastoraat, het Pastoraal Uitzend Bureau (PUB) en de SOS rommelmarkt (vanuit socialistische hoek). Verschillende werkers vanuit deze organisaties komen regelmatig samen voor het Rosakrans-overleg, vernoemd naar zuster Rosa (van de Zusters van de Choorstraat), die gastvrouw is. Zij is recentelijk tot het hoogste ambt geroepen, waardoor ze helaas minder tijd heeft om zich te bekommeren om de mensen-in-de-marge naar wie haar hart uitgaat.

Peter Berkien: Het is pijnlijk te moeten constateren dat het in de verslavingszorg vaak een kwestie is van dweilen met de kraan open. Nog altijd wordt onvoldoende onderkend dat drank veel meer kapot maakt dan ons lief is. Er raken veel meer mensen op drift doordat zij de drank niet kunnen laten staan dan door gebruik van drugs. Door alle bezuinigingen in de hulpverlening en de verharding van de samenleving belanden er steeds meer zwakbe-gaafden in de gevangenis. Vanwege hun naï-viteit vormen ze een gemakkelijk object voor dealers. Ook als psychiatrisch patiënt ben je niet veilig. Een jongen vertelde me dat hij ver-slaafd is geraakt aan harddrugs terwijl hij opgenomen was in een psychiatrische instel-ling. Het is duidelijk dat onze reguliere instel-lingen handen te kort komen om dit tij te keren.

Geloven

Peter Berkien: Daklozen en verslaafden vor-men een gemêleerd gezelschap. Veel mensen hebben een lijntje naar God; ze geloven al komen ze zelden meer in de kerk. Sommigen zijn misdienaar geweest, anderen horen tot de Pinkstergemeente en weer anderen hebben in de gevangenis het geloof herontdekt. Het is namelijk een bekend gegeven dat pastores in penitentiaire inrichtingen een belangrijk toe-vluchtsoord vormen voor gedetineerden.

De kathedraal is heel belangrijk. Juist door de St. Jan is Den Bosch nog altijd in zekere zin een middeleeuwse stad. Ook veel thuislozen en verslaafden steken een kaarsje op bij Onze Lieve Vrouw. Laatst stond een bekende de straatkrant te verkopen bij de St. Jan. In de ene hand had hij de straatkrant en in de andere het bisdomblad. Ik vroeg hem hoe hij daar aan kwam en toen zei hij: van God gekregen. Nee religie is zeker niet afwezig, maar mensen maken een eigen mix, waarin hun concrete behoeften centraal staan. Toen ik nog in de parochie werkte heb ik gemerkt dat er vanuit de kerk – bijvoorbeeld in catechese-projecten - te veel de nadruk ligt op het praten. Men verwacht van iedereen dat men in staat is om een weldoordachte mening te formuleren over de sacramenten en over geloofskwesties. Een man uitte hierover laatst zijn boosheid: waarom wilden ze me dwingen om mee te doen aan die doopgesprekken terwijl het er mij alleen om ging dat mijn kind gedoopt zou worden?

Peter Berkien is door deze ervaringen gesterkt in zijn opvatting dat de presentiebenadering wérkt juist doordat deze uitgaat van de bele-ving van de mensen en niet van kerkelijke structuren.

Het leven aan de zelfkant is hard. Veel mensen sterven jong en arm. In oktober werd nog een goede bekende uit het circuit door messteken om het leven gebracht door een jaloerse lief-desrivaal. Berkien leidt soms rouwvieringen en hij vindt het belangrijk dat juist deze mensen een waardige uitvaart krijgen. Uit ervaring weet hij dat er in dit opzicht grote verschillen bestaan tussen uitvaartondernemers. Sommi-gen mopperen dat er aan zo'n uitvaart op kos-ten van de gemeente geen stuiver te verdienen

valt en laten zich vervolgens alsnog van hun ruimhartige kant zien, terwijl anderen zich lomp en respectloos gedragen ten opzichte van de nabestaanden.

Picpussen

Peter Berkien is als leek verbonden aan de Congregatie van de Heilige Harten. Als student woonde hij in het klooster op de Cauberg bij picpussen. Zo raakte hij op een vanzelfsprekende manier vertrouwd met de spiritualiteit van de paters van de H.Harten. Peter Berkien: *Tijdens onze theologiestudie woonde we in het klooster in Valkenburg. We deelden jarenlang in het communiteitsleven. Tien jaar geleden vroegen wij – de twee inwonende studenten - ons af: wat nu? Samen met Harrie Spee zijn we toen gaan nadenken over een passende vorm voor ons engagement. In 1998 hebben we ons tijdens een viering in Bavel geassocieerd. Mijn leke-medezuster*

werkte in een revalidatiecentrum. We proberen ons engagement vorm te geven rond leven en werken, zodat we ons lidmaatschap van de Wereldlijke tak van de Picpussen kunnen beleven waar we ons bevinden. Vanuit Rome zijn er constituties voor leken opgesteld en op grond daarvan hebben wij ons eigen reglement geformuleerd. In 2003 is een vormingstraject gestart waar anderen zich bij hebben aangesloten. We komen regelmatig samen om ons te verdiepen in de geschiedenis en de missie van de picpussen. We bespreken de vraag: wat is toegewijd leven? Damiaan de Veuster die naar de melaatsen op Molokai ging is voor mij een bron van inspiratie. Hij werd één van hen, sprak van 'Wij melaatsen'.

Peter Berkien: *voor mij is de essentie dat je er bent voor mensen. Hopelijk straalt iets van God's liefde door in die aanwezigheid.*

Diaconaal Pastoraal Centrum, Copernicuslaan 91 5223 EC 's-Hertogenbosch 06-14419652 Meer informatie over de presentie-methode via http://www.presentie.nl

WvdV

Mariakapel

Een plaats van licht in de stad. Een moeder met kind op de arm. Iemand die luistert, aan wie je je verhaal kwijt kan. Waar je onmacht even kan worden omgezet in een luchtpuntje, je harteschreeuw niet wordt stilgezwegen, maar aangehoord. Een plek om stil te worden en te denken aan degenen die je lief zijn.

Zoveel lichtjes en even zovele lijdensverhalen. Wordt hier de hoop levend gehouden dat het ook anders kan? Dat mensen niet geboren zijn om te lijden, maar om het geluk te vinden?

Bid er ook even voor mij, zelf heb ik de woorden niet.

Wees gegroet Maria

De groeten van de vrouwen en mannen in de straat, die iedere dag vechten om te overleven. Die hun kinderen niet op de arm kunnen houden, omdat zij uit de ouderlijke macht zijn ontzet.

De groeten van mensen die iedere dag weer van alles moeten doen om aan geld te komen, gevangen als zij zijn in het web van de verslaving.

De groeten van die man of vrouw die zich in deze harde wereld eigenlijk niet kan handhaven.

De groeten van die mens die er wat aan wil doen, al weet hij ook niet zo goed wat.

De groeten van iemand die koffie schenkt in het Inloopschip en wil luisteren.

De groeten van wie de strijd aangaan voor gerechtigheid.

Gegroet Maria, moeder van Jezus die zong:

eenvoudigen brengt Hij tot aanzien,
behoeftigen schenkt Hij overvloed
barmhartig is Hij.

En hij ging op reis...

Gedachten over herbronning (5) ⁱ

Wedergeboorte van Religieus leven

Waar Lucas de geboorte van Jezus Christus beschrijft, komt meteen de Geest ter sprake. Hij laat een Engel tegen Maria de volgende gedenkwaardige woorden uitspreken over diens herkomst:

*Heilige Geest zal op u komen
en kracht van de Allerhoogste zal u
overdekken. Daarom zal het kind heilig
genoemd worden, Zoon van God. (Lucas
1,34-35)*

Wat geldt voor dit kind, geldt ook voor het religieuze leven: de Geest is er de drijvende kracht van. Zij maakt ons toegewijd aan God, voortdurend en steeds weer (op-)nieuw.

We zagen het ook in het vierde deel van deze reeks, dat verscheen in het februarinummer van dit tijdschrift. Toen stonden we stil bij het optreden van Jezus in de synagoge van Nazareth, waar hij de volgende tekst voorlas uit Jesaja:

*De Geest van de Heer rust op mij;
daartoe heeft Hij mij gezalfd.
Om aan armen de goede boodschap te
brengen
heeft Hij mij gezonden ...*

Onze roeping en onze zending als religieuzen is – zoals we dat hier zien bij Jezus zelf – onlosmakelijk verbonden met het ontvangen van de Geest.

Op dit gegeven willen we deze keer graag dieper ingaan, speciaal vanuit het perspectief van de vernieuwing, de wedergeboorte van het religieuze leven. Een tekst die ons daarbij kan helpen, vinden we in Handelingen 8,26-39. Het complete verhaal drukken we hiernaast af.

En hij ging...

De schrijver (de evangelist Lucas) laat ons hier meelopen met Filippus. Deze apostel was genezend en verkondigend actief in Samaria (zie Hand 8,4-15). In deze tekst zien we hoe hij, op aanwijzing van een Engel, van daar naar de woestijnweg richting Gaza gestuurd wordt:

Ga op reis in zuidelijke richting, naar de weg die van Jeruzalem naar Gaza loopt.' (Dat is de woestijnweg.) (27) En hij ging op reis.

(26) Een engel van de Heer sprak tot Filippus: 'Ga op reis in zuidelijke richting, naar de weg die van Jeruzalem naar Gaza loopt.' (Dat is de woestijnweg.) (27) En hij ging op reis. Nu was er net een Ethiopiër op de terugreis van een pelgrimstocht naar Jeruzalem; het was een eunuch, ⁱⁱ een hoge ambtenaar van de kandake, de koningin van Ethiopië, belast met het beheer van haar schatkamer. (28) Hij zat in zijn reiswagen de profeet Jesaja te lezen. (29) De geest zei tegen Filippus: 'Ga naast die wagen lopen.' (30) Filippus liep er snel naar toe, hoorde hem de profeet Jesaja lezen en zei tegen hem: 'Begrijpt u eigenlijk wel wat u leest?' (31) Daarop zei hij: 'Hoe zou ik dat kunnen als niemand mij wegwijs maakt?' En hij nodigde Filippus uit in te stappen en bij hem te komen zitten. (32) Dit was het schriftgedeelte dat hij aan het lezen was:

'Als een schaap werd hij ter slachting geleid, en als een lam dat stom is voor zijn scheerder deed hij zijn mond niet open.

(33) In zijn vernedering werd zijn oordeel weggenomen.

*Wie zal zijn afkomst beschrijven?
Want van de aarde wordt zijn leven weggenomen.' [Jes 53,7-8]*

(34) De eunuch richtte zich tot Filippus: 'Mijn vraag is van wie de profeet dit zegt, van zichzelf of van iemand anders?' (35) Daarop begon Filippus te spreken en bracht hem, met dit schriftgedeelte als uitgangspunt, de goede boodschap van Jezus.

(36) Toen ze hun weg vervolgden kwamen ze bij water. De eunuch zei: 'Kijk, water! Wat is er tegen dat ik gedoopt word?' (38) Hij liet de wagen stilhouden en beiden gingen ze het water in, Filippus en de eunuch, en hij doopte hem. (39) Toen ze uit het water kwamen, nam de geest van de Heer Filippus ineens weg. De eunuch zag hem niet meer; hij vervolgde zijn weg met vreugde. (Hand 8,27-39) ⁱⁱⁱ

Dit is zending op zijn scherpst. Je hoort: “Ga...” en je gaat daarheen waar je gezonden wordt. Opvallend is dat hier over het doel en de reden van die reis nog met geen woord gesproken wordt. Misschien is dat ook wel typerend voor onze zending als religieuzen. *Het gaan zelf* – geraakt door een woord, een kracht, een engagement – is de kern van ons leven. Het ‘waarheen’ en ‘waarom’ is iets dat we meestal gaandeweg moeten ontdekken. Steeds opnieuw herontdekken ook. *Onze primaire missie is het religieuze leven zelf.*

Wordt dat dan niet passief en statisch? Zeker niet, zo leert ons dit voorbeeld van Filippus. Juist door ervoor te waken dat dit gaan van de religieuze weg de spil blijft van onze missionariteit, ontstaat er openheid en ruimte. Enerzijds voor dat wat ‘op je weg komt’, anderzijds voor een levendig contact met de Geest die er de sturende en stuwende kracht van is. Dan kan echte ontmoeting plaatsvinden en ontstaat – zoals in dit verhaal – ruimte voor religieuze dialoog:

Nu was er net een Ethiopiër op de terugreis van een pelgrimstocht naar Jeruzalem; het was een eunuch, een hoge ambtenaar van de kandake, de koningin van Ethiopië, belast met het beheer van haar schatkamer. Hij zat in zijn reiswagen de profeet Jesaja te lezen. De geest zei tegen Filippus: ‘Ga naast die wagen lopen.’ Filippus liep er snel naar toe, ... (Hand 8,27-30)

We zien hoe Filippus een Ethiopische pelgrim tegenkomt, die op de terugtocht is van een bedevaart naar Jeruzalem. In één treffende zin wordt hij ons geschetst, waarbij een totaal andere wereld voor ons opengaat: ... *een Ethiopiër... pelgrimstocht ... eunuch ... hoge ambtenaar ... kandake ... koningin van Ethiopië... schatkamer ... reiswagen.* Een exotisch tafereel, maar toch gewoon een reiziger als u en ik, die zijn leven spiegelt aan de Schrift: “*Hij zat in zijn reiswagen de profeet Jesaja te lezen.*” (28)

Hij las hardop, zoals dat toen gebruikelijk was, ook wanneer men slechts voor zichzelf las. Zodoende was hij voor Filippus hoorbaar. Deze valt meteen met de deur in huis en vraagt: “*Begrijpt u eigenlijk wel wat u leest?*” Dat blijkt een schot in de roos en de Eunuch antwoordt: “*Hoe zou ik dat kunnen als niemand mij wegwijs maakt?*” Hij zoekt naar de betekenis van deze tekst, maar daaronder schuilt het verlangen om wegwijs te worden in zijn eigen leven, zijn levensweg. Er ontspint zich dan tussen deze twee reizigers een geloofsgesprek. De man legt aan Filippus de kernvraag voor die hij heeft bij de zojuist gelezen tekst: “Mijn vraag is van wie de profeet dit zegt, van zichzelf of van iemand anders?” Vaak werden deze woorden door Joodse schriftgeleerden op de Messias betrokken en in dat licht moeten we die vraag hier verstaan. In feite wordt gevraagd: *spreekt de profeet hier over zichzelf of over de Messias?* Voor Filippus is dit zoiets als een bal voor open doel en hij grijpt zijn kans: “Daarop begon Filippus te spreken en bracht hem, met dit schriftgedeelte als uitgangspunt, de goede boodschap van Jezus.” (35) Hij betreft deze tekst op de Messias, en wel op *Jesus Christus als de Messias.* Dit gebeuren laat ons een typisch moment van herbronning zien. De dood en verrijzenis van Jezus Christus hebben voor zijn leerlingen een nieuw licht geworpen op de oude bronnen van Israël. Oude teksten kregen voor hen een nieuwe, actuele betekenis, maar omgekeerd kreeg hun eigen ervaring vanuit deze tradities een nieuwe dimensie. In dat licht ook overweegt Filippus met hem deze tekst; de eunuch wordt innerlijk geraakt en komt tot de conclusie: het gaat *over* Jesus Christus, maar het gaat *om* mij.

Uitgangspunt van herbronning is steeds het actuele ontmoetingsmoment, waarin zowel de traditie als ons leven nieuwe betekenis en een nieuw perspectief ontvangen.

Aan deze Eunuch wordt dat zichtbaar. De ontmoeting met Filippus wordt tot een keerpunt in zijn leven. Hij vraagt dan ook om gedoopt te mogen worden:

Toen ze hun weg vervolgden kwamen ze bij water. De eunuch zei: ‘Kijk, water! Wat is er tegen dat ik gedoopt word?’ Hij liet de wagen stilhouden en beiden gingen ze het water in, Filippus en de eunuch, en hij doopte hem. (36-38)

De doop is een sacrament van omvorming. Het symboliseert en bekrachtigt een fundamentele heroriëntatie van ons leven vanuit een betrokkenheid op God, op Jesus Christus. Door zijn doopvraag geeft de eunuch uiting aan zijn verlangen naar die heroriëntatie. Daarbij vragen we ons misschien af hoe ver dit reikt. Wordt er ook een echte ommekeer zichtbaar of blijft het bij dit

ritueel? Het mysterieuze slot van dit verhaal wijst erop dat deze gebeurtenis ook verder zijn uitwerking niet mist.

Toen ze uit het water kwamen, nam de geest van de Heer Filippus ineens weg. De eunuch zag hem niet meer; hij vervolgde zijn weg met vreugde. (39)

Het is op zich natuurlijk al vreemd dat Filippus zomaar wordt weggenomen door de Geest. Om elk misverstand te voorkomen wordt nog even gezegd dat de eunuch hem niet meer zag. *Filippus is echt weg.*

Vreemder is echter dat de eunuch er niet eens van opkijkt. Hij is blijkbaar niet meer van zijn stuk te brengen en hij vervolgt zijn weg *met vreugde*. Hij blijft niet ‘verweesd en in verwarring’ achter. De Geest heeft duidelijk meer gedaan dan alleen maar Filippus wegnemen.

Het begrip *vreugde* dat hier gebruikt wordt, is in het nieuwtestamentisch Grieks namelijk nauw verbonden met de Geest en haar gaven.^{iv} Het evangelie is een vreugdeboodschap en heel het nieuwe testament is van dat besef doortrokken. Dat begint al bij Jezus’ geboorte: “Schrik niet, want ik heb een goede boodschap voor jullie, *een grote vreugde* voor het hele volk.” (Lucas 2,10) Wie gegrepen wordt door die boodschap wordt door deze vreugde aangestoken. Daarom beschrijft Paulus de vreugde ook als een van de geestesgaven: “de vrucht van de Geest is liefde, *vreugde*, vrede, geduld, (...)” (Galaten 5,22)^v

Dat de eunuch Filippus niet meer zag, was dus geen probleem. Het was niet meer nodig, omdat er nu een nieuwe, onafscheidelijke reisgezel was, die hem sterkte in zijn nieuwe levensoriëntatie. Zodoende kon hij nu op weg gaan ‘met vreugde’ zoals we ook zien in Psalm 16,11:

*U maakt mij vertrouwd met de weg naar het leven,
met overvloedige vreugde bij U,
met groot geluk aan uw rechterzijde, voorgoed.*

Een luisterend oor voor Zijn stem

Aan het slot van het vorige artikel in deze reeks, schreven we dat herbronning een zoeken inhoudt van een steeds weer nieuwe balans van de kernelementen van ons religieus leven. Niet zozeer concreet wordend in boekjes en statements, maar “in ons leven”. Dat wil zeggen, in onszelf in vervulling gaand.

Een aantal van die kernelementen ontmoeten we in dit verhaal.

Een van de meest opvallende daarvan is de rol van de Geest in het optreden van Filippus. Een Engel stuurt hem op weg (‘Ga...’ – ‘En hij ging...’); de Geest geeft richting aan zijn optreden (‘Ga naast die wagen lopen’), de Geest neemt hem weg aan het eind van het verhaal en Zij wordt werkzaam over de eunuch.

Onze zending, onze missie wordt geleid door de Geest; ze gebeurt niet op eigen gezag en uit eigen kracht. Bovendien is dat wat ze uitwerkt ook weer de voortgaande werking van die Geest. In het zojuist verschenen visiestuk van het CMBR, *Op zoek naar sporen van God – deel II*, wordt dit als volgt uitgedrukt:

Missie is niet zozeer eigen initiatief. Het wordt ons aangereikt. Missie is Gods werk en onze opdracht. Het vergt dat men met aandacht leeft voor de sporen van God in deze wereld. Het wordt dan ook gevoed door bezinning, gebed en contemplatie. Om de inzet vol te houden is het nodig om regelmatig krachten op te doen, zodat de vlam brandend gehouden wordt. Tussen de dagelijkse ervaring en het gebed is een wisselwerking. De ervaring voedt het gebed. En het gebed en de contemplatie maken de geest scherp voor waar het God om gaat en wat daar niet mee van doen heeft.^{vi}

In die zin kunnen we Filippus als een model beschouwen voor onze missionaire grondhouding. Daarbij maakt het niet uit of we monnik of moniale zijn in Nederland, pastor in Utrecht of missionaris in Chili. Ook doet het er niet toe of we hoogbejaard zijn, of jong en in de kracht van ons leven. Voor iedere religieus – voor ieder Christen – geldt dat het levende contact met de Geest de spil is van onze roeping en onze zending.

In het Mission Statement van de KNR is op verschillende manieren geprobeerd dit besef tot uitdrukking te brengen, onder meer in de volgende passage: ^{vii}

- 1 *Religieuzen (...) leiden, geraakt door Jezus Christus en het evangelie, een leven van toewijding aan God, aan hun gemeenschap en aan de naaste, ruimte scheppend voor het zoeken en ter sprake brengen van God en voor solidariteit en nabijheid.*
- 5 *Daarin weten zij zich ten diepste geworteld in de kerk en in de samenleving, waar zij vanuit hun opdracht tot profetische en creatieve trouw trachten handen en voeten te geven aan Gods Rijk,*
 - *door een luisterend oor voor Zijn stem en een open oog voor de tekenen van de tijd,*
 - *door het beleven en present stellen van het evangelie volgens de eigen spiritualiteit,*
- 10 *– door positief-kritisch naar zichzelf, naar de ander en naar kerk en samenleving te kijken*
 - *en door samen te werken met al diegenen die zich vanuit eenzelfde bewogenheid inzetten voor de heilheid van de mens en de heilheid van de schepping.*

In de vijfde regel is hier sprake van onze opdracht om in ‘*profetische en creatieve trouw te trachten handen en voeten te geven aan Gods Rijk*’. Traditioneel wordt bij profetisch optreden vooral gedacht aan kritisch zijn ten opzichte van kerk en samenleving; naar buiten toe dus. Ook kan het verlangen om ‘*handen en voeten te geven aan Gods Rijk*’ vervallen tot een soort van activisme. Om die reden is steeds gezocht naar formuleringen die een goede balans bewaren in de dynamische verhouding tussen actie en contemplatie. In de derde regel bijvoorbeeld door te schrijven:

ruimte scheppen voor het zoeken en ter sprake brengen van God en voor solidariteit en nabijheid.

Bij de verdere invulling wordt vervolgens steeds het luisterende en contemplatieve element als startpunt genomen en nauw verbonden met de meer naar buiten gerichte krachten:

door een luisterend oor voor Zijn stem – *en een open oog voor de tekenen van de tijd,*
door het beleven – *en present stellen van het evangelie (...),*
positief-kritisch naar zichzelf, – *naar de ander en naar kerk en samenleving*
kijken
[vanuit eigen bewogenheid] samenwerken – *met al diegenen die zich vanuit eenzelfde*
bewogenheid inzetten.

Filippus en de eunuch: samen één model

We zijn misschien geneigd om – aansluitend bij het verhaal van Filippus en de eunuch – de religieuzen vooral te identificeren met de missionerende rol van Filippus. Zinvoller lijkt het mij om er van uit te gaan dat we *tegelijk* ook op de plaats van de eunuch staan. (We zouden immers ook *positief-kritisch naar onszelf kijken*.)

In het religieuze leven zijn er steeds opnieuw momenten waarop wij behoefte hebben aan een grondige heroriëntatie. Hoe kunnen we opnieuw ‘wegwijs gemaakt’ (Hand 8,31) worden? Durven we ons open te stellen voor de onrustig makende kracht van de Geest? Willen we ons laten gezeggen door iemand die – zoals Filippus – vanuit een andere kijkrichting onze traditie(s) in een nieuw daglicht stelt en daarmee morrelt aan onze toekomstperspectieven? Ons charisma kan alleen een levend Charisma zijn wanneer het in contact blijft met die Geest die er de bron van is. Dat vraagt een vergaande openheid, die noodzakelijk samengaat met een stevige verworteling in het fundament van de eigen traditie.

Een tweede punt waarop de eunuch voor ons een belangrijke boodschap heeft, is de vreugde waarmee hij zijn weg vervolgt. Evangelische vreugde moet in het religieuze leven een haast tastbaar gegeven zijn. Het religieuze leven is een levensweg die niet een voortdurend offer is waaronder we gebukt gaan, maar in de eerste plaats een manier van leven die erop gericht is gelukkig te zijn.

Dat laatste is misschien gemakkelijker gezegd dan gerealiseerd. In de praktijk overheerst vaak een zekere ‘zwaartekracht’. We voelen ons onmachtig. Zaken als vergrijzing, krimp en afbouw zijn de

overwegende toonzetters. Maar juist dit stelt ons voor de uitdaging om, zonder deze realiteit te verdoezelen

- *geloof* in religieus leven als een reëel levensperspectief te blijven stimuleren,
- *hoop* op toekomst daarvan te blijven aanwakkeren en
- onze *liefde* voor deze manier van leven te blijven uitdragen.

Op het in november van dit jaar in Rome gehouden UISG / USG - Congres over het Religieuze Leven heeft dit appel duidelijk gestalte gekregen. Vertegenwoordigers van religieuze instituten en nationale conferenties van religieuzen overdachten samen wat de rol van de religieuzen in de huidige kerk en samenleving zou kunnen zijn.^{viii} Het werkdocument dat daarbij als leidraad diende, geeft een aantal handreikingen. Met een gedeelte daaruit willen we dit artikel graag afronden, omdat het scherp verwoordt waar deze uitdaging hier en nu voor ons gestalte krijgt:

Een authentieke vernieuwing van het religieuze leven en een revitalisering van haar missie moeten voortkomen uit een gezonde en levendige spiritualiteit. We zien in onze wereld een dorst naar het heilige en een verlangen naar spiritualiteit, zin en transcendentie. Tegelijk beweegt een te groot vertrouwen op onszelf, op macht, op technologie en op welvaart ons ver van het Absolute vandaan. (...)

Zowel in de kerk als in het religieuze leven werkt de omringende wereld een tendens in de hand naar een vorm van afgoderij die gestalte krijgt in een cultus van de media, de machtigen, de instituties, gewoonten, ritualisme en wetten. Dit maakt bekering tot de ene en enige Absolute en Onmisbare moeilijk. Het maakt ook de passie voor God en voor het rijk van God problematisch.

De uitdaging tot een diepe ervaring van God en tot een passie die missie-georiënteerd is, innovatief en profetisch, kunnen we beschouwen als een bekering tot de levende God. Honger naar God voedt onze exodus en missie geeft betekenis en zin aan onze roeping als Christen en als Religieus.

Bovendien is het goed dat we beseffen dat de nieuwe ervaringen en vormen van spiritualiteit niet enkel de vruchten zijn van menselijk zoeken, maar ook waarachtige signalen van appel en uitdaging door de Geest om te komen tot een samenleving en mensheid die de wegen van transcendentie (nog) niet geonden hebben, maar nog verlangend zoeken naar het mysterie van het Gelaat van God (VC 84).

De dorst naar God en naar een gezonde spiritualiteit voor onze tijden enerzijds, en de tendens naar verafgoding en wereldsheid anderzijds, bieden ons de gelegenheid om onze visie op wat 'religieus' is uit te zuiveren en om nieuwe manieren te vinden om dat uit te drukken. Zo kunnen we onze passie voor de God van het Verbond concreet gestalte geven. Het religieuze leven zal zijn identiteit hervinden wanneer het zich manifesteert en handelt als een getuigenis van God, als een verkondiger van God's Rijk en wanneer het langs serieuze spirituele wegen op een intelligente en invoelende manier luistert naar wat in het menselijk hart omgaat. (...)

Een spiritualiteit die in staat is om op een gelijkwaardige manier oog in oog te staan met de uitdagingen en verwachtingen van de mannen en vrouwen van onze tijd, moet gevoed worden door dagelijks biddend te luisteren naar het Woord. (...) Enkel door deze ervaring van leven vanuit de Geest als fundament te gebruiken, kunnen we bemoedigen en opwekken tot een nieuw tijdperk in de geschiedenis van de komst van het Koninkrijk van God en in de geschiedenis van het religieuze leven.

Al naar gelang verschillen in culturele en religieuze context, kan deze spiritualiteit meer nadruk leggen op elementen van innerlijkheid of van historisch engagement, maar ze mag nooit nalaten voortdurend te zoeken naar dynamische balans tussen deze twee perspectieven. ix

De titel van de eerste paragraaf van dit artikel luidt: *wedergeboorte van religieus leven*. We hopen dat deze zoekend geschreven advents-bijdrage ons kan sterken in het besef dat de Engel ook tot ons als religieuzen zegt:

*Heilige Geest zal op u komen
en kracht van de Allerhoogste zal u overdekken.*

- 1 Dit is het vijfde deel van een artikelenreeks over herbronning. De eerste afleveringen verschenen in de KNR-bulletins van december 2002, februari 2003, april 2003 en februari 2004. Deze kunt u vinden op de website van de KNR: <http://www.knr.nl/>, onder de menuknop "Publicaties".
- 2 Een eunuch is een gecastreerde man. Hogere hofdienaren en harembewakers waren in het oude oosten vaak gecastreerden. Zie bijvoorbeeld het boek Esther 1,10-12; 2,3-15 en Jesaja 56,3-5.
- 3 Vers 37 ontbreekt in deze schrifttekst. Moderne vertalingen laten dat vers meestal weg, omdat het in de meeste handschriften niet voorkomt. Het is waarschijnlijk een latere toevoeging.
- 4 Het griekse woord 'chara' (vreugde) en het daarmee verbonden werkwoord 'chairoon' (zich verheugen) dat hier gebruikt wordt, zijn verwant aan de begrippen 'charis' (genade) en 'charisma' (genadegave).
- 5 Zo ook: "(...) toen gij het woord hebt aangenomen onder allerlei beproevingen en toch met vreugde van de heilige Geest." (I Tes 1,6) Zie ook Rom 14,17 en 15,13.
- 6 Centraal Missionair Beraad Religieuzen, *Op zoek naar sporen van God – deel II. Visiestuk van het CMBR over de toekomst van de missionaire beweging*, CMBR, Den Haag oktober 2004, p.6.
- 7 Vorige keer hebben we beloofd dat we een aantal keren aandacht zouden besteden aan dit Mission Statement en aan de manier waarop we dit kunnen zien als het resultaat van een herbronningsproces. De volledige tekst vindt u op de website van de KNR: <http://www.knr.nl/>, onder de menuknop "Mission Statement".
- 8 *UISG / USG – Congres over Religieus Leven*. Van 22 tot en met 27 november waren in Rome ruim 800 religieuzen bijeen om samen na te denken over de positie en de toekomst van het religieuze leven in onze kerk en samenleving. Het werkdokument wijst met zijn titel al in een duidelijke richting: "With a passion for Christ and passion for humanity": "De roeping die van Jezus Christus uitgaat naar de religieuzen is tegelijk uitnodigend en leven gevend. Het is een roeping om Hem hartstochtelijk na te volgen, bewogen door Zijn compassie, om te delen in Zijn passie voor iedere mens." (paragraaf I, p. 2). Meer informatie vindt u op de website van Vidimus Dominum [www.vidimusdominum.org]. Namens de KNR was onze voorzitter, Tjeu Timmermans o.carm. op dit congres aanwezig. Elders in dit blad staat een kort door hem geschreven verslag.
- 9 Door de auteur vertaald uit het werkdokument van het *UISG / USG – Congress 2004. With a Passion for Christ and Passion for Humanity*, paragraaf 41-44. De volledige tekst van dit document kunt u vinden op de KNR-website: <http://www.knr.nl/>, onder de menuknop "Publicaties".

Boeken & Brochures

‘Alleen God mag mij wakker maken’

Na de vorig jaar verschenen vertaling van Monsieur Ibrahim et les fleurs du Koran is nu ook het derde deel van Eric-Emmanuel Schmitts 'trilogie de l'invisible' in het Nederlands te verkrijgen. Het eerste boekje, Milarepa, over het boeddhisme, laat nog even op zich wachten; vermoedelijk omdat het iets minder toegankelijk is dan de andere twee.

Oscar en oma Rozerood gaat over de vriendschap tussen Oscar, een ongeneeslijk ziek jongetje, en oma Rozerood, een soort *buddy* voor zieke kinderen. Oma Rozerood heeft Oscar overgehaald om brieven te schrijven aan God. Die brieven, waarin Oscar beschrijft wat hij overdag meemaakt, vormen samen deze korte roman.

In de gesprekken met oma Rozerood komen als vanzelf de eenvoudige, maar moeilijk na te

leven waarden van het christelijk geloof naar voren: vertrouwen in de toekomst, wat die ook zal brengen, begrip hebben voor anderen, en ook: genieten van het moment, 'bekijk de wereld elke dag alsof het de eerste keer is'.

Oma Rozerood heeft nog iets voor Oscar bedacht: ze doen alsof de laatste twaalf dagen van het jaar elk tien jaar in het leven van Oscar zijn. Dus is hij de ene dag tien jaar, de volgende dag is hij tien jaar ouder en zo verder.

Schmitts verhaal is geïnspireerd op een tweeduizend jaar oude vertelling. Welke?

Enkele fragmenten uit de brieven van Oscar:
Beste God,

Vandaag ben ik honderd. Net als oma Rozerood. Ik slaap veel, maar ik voel me goed. Ik heb mijn ouders geprobeerd uit te leggen dat het leven een cadeau is. Eerst vind je het veel mooier dan het in feite is: je denkt dat je het eeuwige leven hebt gekregen. Daarna vind je het maar niks: wat stelt het nou voor, het duurt te kort, je zou het bijna willen weggooien. Ten slotte besef je dat het geen cadeau is, alleen maar een lening. Dan probeer je het cadeau waard te zijn. Ik ben nu honderd, dus ik weet waarover ik praat. Hoe ouder je wordt, hoe geraffineerder je moet zijn om het leven te waarderen. Je moet subtiel te werk gaan, een kunstenaar zijn. Met tien of twintig jaar kan iedere stomkop van het leven genieten, maar met honderd, als je niet meer kunt lopen, moet je je hersens gebruiken.

Ik weet niet of ik ze echt heb overtuigd. Ga hen eens opzoeken. Maak het karwei af. Ik word een beetje moe.

Na het overlijden van Oscar schrijft oma Rozerood aan God:

De kleine jongen is dood.

(-) Dank je dat ik Oscar heb leren kennen. Dankzij hem was ik grappig, verzon ik verhalen, kreeg ik zelfs verstand van worstelen. Dankzij hem heb ik gelachen en vreugde gekend. Hij heeft mij geholpen in jou te geloven. Ik ben vol van liefde, ik gloei ervan, hij heeft me er zoveel van gegeven dat ik genoeg heb voor de rest van mijn leven.

Tot gauw,

Oma Rozerood

PS: De laatste drie dagen had Oscar een bordje op zijn nachtkastje neergezet. Ik geloof dat het voor jou was. Hij had erop geschreven: 'Alleen God mag mij wakker maken.'

Eric-Emmanuel Schmitt Oscar en oma Rozerood ISBN 90 450 0477 1 Uitgeverij Atlas

De menswording van de Medische Missiezusters

Enkele maanden geleden verscheen een opmerkelijk boek van Godelieve Prové mmz. Het boek bestaat uit twee delen: het eerste deel is getiteld *An Historical Overview* en het tweede kortere deel heet *A Psycho-Spiritual Perspective*. *An Historical Overview* is een verslag van de ervaringen van de schrijfster met de Medische Missiezusters en haar subjectieve beleving daarvan, met name in de jaren 1967-1986, toen zij daar een leidende functie had, eerst in Zuid Oost Azië en later als generaal overste.

Conflict, heling en transformatie zijn sleutelbegrippen in het boek en in het tweede deel wordt de samenhang hiertussen uiteengezet. Conflict en heling zijn duidelijke begrippen. Met transformatie bedoelt de schrijfster: heilzame verandering. Aan het eind van het boek beschrijft de auteur het transformatieproces als volgt:

- een geleidelijk verdiepen van inzicht in het begrip heling: wij zelf behoeven heling

- in ons werk willen we verder gaan dan de professionele kant; we willen delen in het leven van anderen, geven en ontvangen als gelijken

- we laten ons raken in wat we meemaken en leren het leven te vertrouwen en te groeien in geloof

- zo wordt missie voor ons tot groeien aan elkaar en op zoek blijven naar een nieuwe werkelijkheid voorbij de huidige situatie.

Het bijzondere van dit boek is onder andere dat de auteur ook met een nietsontziende eerlijkheid naar zichzelf durft te kijken. Godelieve Prové werd geboren in een Antwerps huisartsengezin. Op 32-jarige leeftijd vertrok ze als Medische Missiezuster naar Nyasaland, het latere Malawi. Heel treffend verwoordt ze wat ze van Afrikaanse vrouwen heeft geleerd:

Life itself, and the joy of living, was the centre of people's daily life. Because this was so all important, people took plenty of time to express this, again and again, day after day,

beginning with the way they greeted one another in the morning: 'ndiri moyo!' ('I am alive!') – 'ndiri nayo!' ('I too!')

(-) These African women who yelled and danced for joy when life was experienced in all its mysterious fullness possessed something I was missing, something precious that resonated with my own "one life only" experience: the bodily expression of an energy and joy for which there are no words. They contributed to freeing me from a lack of ease with my own sexuality, an uneasiness that belonged to the environment in which I had grown up and which up to then I had never questioned. These women, rich in all their poverty, were teaching me some of life's secrets – they had a deep and lasting influence on me.

Anna Dengel, de stichteres van de Medische Missiezusters, is vier jaar lang ziek geweest en werd in die periode verzorgd door eigen

medezusters. Ze had veel moeite met het aanvaarden van vernieuwingen. Het is heel bijzonder hoe confronterend én liefdevol Godelieve Prové hierop heeft gereageerd en hoe openhartig ze dit alles beschrijft.

Medezuster Lydwien Nieuwenhuis schreef wat het boek voor haar teweeg heeft gebracht: *Het gaat in dit boek niet zozeer om een verslag van wat er gebeurd is, maar vooral om de beschrijving ervan op een manier dat ons vrij gewone leven een perspectief krijgt, dat het opgetild wordt naar een zin, die we bedoelen, maar niet zo vaak articuleren. Dat we door veel ups and downs, vreugde en verdriet, conflicten en verzoening humane mensen zouden worden, dat is wat we hoopten en verlangden en gekregen hebben. Maar zonder Godelieve's visionaire bewerking van de feitelijke geschiedenis van de Society, zou ik dat zelf nooit zo gezien hebben.*

Becoming Human. A Story of Transformation through Conflict and Healing.
Godelieve Prové. Delft 2004: Eburon. ISBN 90 5972 037 7

'Franciscus' Erfgoed dragen en verder dragen'

Een klein, eenvoudig boekje met op de even pagina's foto's van de broeders en op de oneven pagina's teksten over onder meer de historie in een notendop, de plekken waar je minderbroeders conventuelen kunt ontmoeten en hoe zij de toekomst zien.

Een prachtig beeld van Franciscus siert de voorkant: met open armen en het hoofd iets opzij gebogen: altijd bereid te luisteren en je de hand te reiken.

'Franciscus' Erfgoed dragen en verder dragen'. Gedenkboek ter gelegenheid van: Minderbroeders Conventuelen honderdenvijftig jaar terug in Nederland; vijftig jaar zelfstandige Nederlandse Ordesprovincie.

Een uitgave van het Provinciaal van de Minderbroeders Conventuelen, Beek (Limburg) oktober 2004.

Toeristisch Rooms Brabant

In het voorwoord van deze uitgave schrijft Arnoud-Jan Bijsterveld: de zoektocht naar de zin van het bestaan is niet gestopt in de jaren zestig. Integendeel, ook in de eenentwintigste eeuw zijn mensen op zoek naar zingeving, naar aandacht voor het wezenlijke, naar de ongreepbare bronnen van het leven. Het katho-

lieke Brabant bood en biedt talloze aanknopingspunten voor die zoektocht naar steun, hoop, troost en stilte. Werden die vroeger collectief gezocht in massale bedevaarten en retraites, de mens van nu gaat zelfstandig op reis, te voet, op de fiets of per auto. De korte artikelen in deze uitgave zijn gerangschikt naar

regio: West-Brabant over Onze-Lieve-Vrouw van Zeg (bedevaartsoord), de zouaven, de imitatie van de Sint-Pieter in Oudenbosch, Midden-Brabant over de heilige non van Oirschot, Onze Onze-Lieve-Vrouw van de Heilige Eik en misje spelen en Oost-Brabant over het

Heilig Bruurke van Megen, Sint-Donatus in Reek en Sint-Anna in Koolwijk. Die drie regio's vormen ook het decor voor de drie fietstochten van circa 40 kilometer respectievelijk vanuit Boxtel/Oirschot, Ravenstein en Oudenbosch. Prachtige illustraties.

Rijk Rooms Brabant – Lezend en fietsend door mystiek Brabant. Een uitgave van het Brabants Bureau voor Toerisme, in samenwerking met uitgeverij Heinen. ISBN 90-7772-111-8.

Nieuwe brochure CMBR

'Op zoek naar sporen van God –deel II' is een vervolg op een publicatie van het CMBR met dezelfde titel, die in 2001 uitkwam. Daarin werd beschreven welke inhoud en betekenis Nederlandse religieuzen tegenwoordig hechten aan het begrip 'missie'.

Volgens het CMBR is er geen reden om pessimistisch te zijn over de toekomst. Alleen zal de missie er anders uitzien dan voorheen en zullen de missionaire werkers zowel binnen als buiten de religieuze instituten te vinden zijn. Aan de hand van acht verhalen uit de missionaire praktijk van nu blijkt hoe divers het missionaire gezelschap tegenwoordig is. Daarnaast ontstaan er nieuwe vormen van missie. De 'klassieke' terreinen waarop missionarissen werkzaam waren – pastoraat, gezondheids-

zorg, onderwijs en maatschappelijk werk – zijn vaak overgenomen door de overheid. Maar missionaire werkers van nu ontdekken nieuwe opdrachten en taken in hun ontmoetingen met gemarginaliseerde mensen. Voor hen zetten zij zich in en vaak tonen zij hun beweging door er gewoon maar te 'zijn': solidair, in vriendschap, betrokken.

In de weg die de missionaire werkers van nu met vele anderen, met vallen en opstaan gaan, openbaart zich Gods scheppende Geest en tekent zich een weg naar de toekomst af voor de missionaire beweging. In de verhalen van mensen die nieuwe wegen banen in woestijnen van onmenselijkheid klinkt door hoe God in onze wereld present is. De nieuwe verhalen van missie sluiten aan op de eeuwenoude verhalen. Het grote verhaal gaat verder.

'Op zoek naar sporen van God – deel II' telt 55 pagina's. Besteladres: CMBR. Postbus 16442, 2500 BK Den Haag. Tel.: 070 – 313 67 80. E-mail: cmb@cmc.nu. Er is tevens een aparte gesprekshandleiding beschikbaar, met suggesties ter voorbereiding van groepsbijeenkomsten.

Gezonde gezinnen

In de jaren na de Eerste Wereldoorlog kwam er internationaal een beweging op gang waarin de eucharistie als het 'geneesmiddel' werd gepropageerd tegen de dreigende teloorgang van het goede katholieke leven in de 'zieke' gesecculariseerde maatschappij. Deze Eucharistische Kruistocht werd in Nederland gepropageerd door de bevlogen priester Frans Frencken. Zijn voorkeur ging uit naar sociaal zwakke groepen, zoals fabrieksmeisjes en moeders van gezinnen waarin het geloof verlo-

ren dreigde te gaan. Frencken kon zijn idealen en plannen echter niet alleen realiseren. Daar waren religieus-sociaal bewogen vrouwen voor nodig. Deze vrouwen, de Catechisten van Breda, en hun sociaal werk staan in Gezonde gezinnen centraal.

Tot 1945 lag het zwaartepunt bij de zorg voor (fabrieks)meisjes. Na de oorlog verschoof de aandacht naar het wijkwerk en de gezinszorg. Op deze terreinen waren de catechisten pioniersters. Gestimuleerd door de naoorlogse aandacht en steun voor gezinszorg en maat-

schappelijk werk konden zij hun werkzaamheden op dit gebied fors uitbreiden. In de jaren vijftig raakte het catechistenwerk steeds meer geïnstitutionaliseerd en geprofessionaliseerd, terwijl het religieuze aspect naar de achtergrond verdween. Onmaatschappelijkheidsbestrijding kreeg nu voorrang: 'een gezond gezin in een gezonde maatschappij.'

In Gezonde gezinnen worden de werkzaamheden van de catechisten in Nederland, Slovenië, Irian Jaya en Brazilië op toegankelijke wijze beschreven. Verschillende catechisten komen zelf aan het woord, illustraties en kaderteksten verlevendigen het geheel.

Marjet Derks en José Eijt. Gezonde gezinnen. Maatschappelijk werk door de Vereniging van Catechisten 1928-2003. ISBN: 90 5625 180 5

Godsbeelden

Wegens grote belangstelling is het boekje Godsbeelden van Marjoleine de Vos herdrukt.

Godsbeelden. Vierde J.H. van Oosbreelezing. Marjoleine de Vos. Uitgeverij Eburon. ISBN: 90 5166 9917.

Agenda

Tijd: vriend of vijand ?

Over de spiritualiteit van een geordend leven

Tijd glijdt tussen je vingers weg! Dat geldt voor elke fase van je leven maar in het bijzonder in je studententijd. Er is zoveel te doen, er komt zoveel op je af: de dag is te kort. Studeren gebeurt niet meer in rust en stilte: het liefst staat de walkman op, de radio aan, de televisie in beeld, het mobiele stand-by en dan meldt zich ook nog de mail-box. Blijft voor de studie dan nog genoeg tijd en concentratie over? Is de balans verstoord? Moet er nieuw evenwicht worden hervonden? Daarvoor kun je natuurlijk te rade gaan bij een psycholoog. Maar - geloof het of niet - ook geestelijke schrijvers van eeuwen her kunnen je daarbij helpen. Zij leren ons dat tijd gegeven wordt. Tijd en spiritualiteit hebben met elkaar van doen.

Op woensdag 12 januari 2005 wordt hierover een studiedag belegd in:
Centrum "In de driehoek", Willemsplantsoen 1C, 3511 LA UTRECHT, (TEL: 030 2343307)
Sprekers zijn Sarie van den Heuvel en Wil Derkse. Er zijn workshops onder leiding van Hans van Reisen, Inez van der Spek, Frans Dokman, Rudolf van Dijk, Ike de Loos, Jan van den Eijnden en Herman Teule

Wie wil deelnemen wordt verzocht zich op te geven **vóór 5 januari 2005**

* door middel van een e-mail-bericht aan: communicatie@knr.nl o.v.v. *Tijd: vriend of vijand?*
of:

* door uw naam en alle adresgegevens op te sturen naar het Bureau KNR o.v.v. *Tijd: vriend of vijand?*

en door tegelijk € 12,50 over te maken op gironummer 39 99 190

t.n.v. Konferentie Nederlandse Religieuzen o.v.v. *Tijd: vriend of vijand?*

Het volledige programma kunt u aanvragen bij Bureau KNR of u kunt het vinden op de website van de KNR: <http://www.knr.nl>, onder agenda.

Openbare Ruimte - Ruimte voor Openbaring

Open Studiedagen 2005 van het Instituut voor Feminisme en Christendom i.s.m. Catharina Halkes/Unie NKV leerstoel

Hebben ruimte en plaats iets met gender te maken? Leven vrouwen en mannen op andere plaatsen, in andere ruimten? Deze vragen vormen het uitgangspunt van drie studiedagen waarin de vraag naar het openbare en openbarende karakter van ruimten, naar de heiligheid en onheiligheid van plaatsen, centraal staat. Vanuit verschillende invalshoeken bespreken we verhoudingen van ruimte, plaats en religie. We verkennen de feitelijke plaatsen en ruimten waar we leven, maar gaan ook op zoek naar symbolische plekken, verbeelde of geconstrueerde ruimten, met als leidraad de vraag wat deze plaatsen en ruimten ons openbaren.

Studiedag 1 Vrijdag 28 januari 2005

De Geheime Tuin. Omsloten ruimten als belofte van heelheid

Maaïke de Haardt en Grietje Dresen

Studiedag 2 Vrijdag 18 maart 2005

Stad van mensen, stad van God?

Maaïke de Haardt en Lieve Troch

Studiedag 3 Vrijdag 20 mei 2005

Religieuze ruimten en openbaarheid

Maaïke de Haardt en Hedwig Meyer-Wilmes

De studiedagen staan open voor studenten theologie, theologen en theologisch geschoolde belangstellenden.

Voor meer informatie over de inschrijving kunt u terecht bij Bureau KNR, T: 073 – 5921321 of bij Grietje Dresen, T: 024 - 3612488 of g.dresen@theo.ru.nl

Wat kunnen religieuzen betekenen voor hedendaagse jongeren?

Dat is de hamvraag waarmee Wiel Smeets zich als jongerenbeleidsmedewerker van de KNR de laatste drie jaar heeft beziggehouden. In nauwe samenwerking met het Platform Jongerenwerk Religieuzen (www.knr.nl/kloostersenjongerencentra) werd onderzocht hoe religieus jongerenwerk gestalte kan krijgen in een samenleving die steeds meer gesecculariseerd, geïndividualiseerd, gepriyatiseerd en multireligieus wordt.

Op **dinsdag 1 februari 2005** worden de bevindingen van het driejarig onderzoek gepresenteerd in de vorm van het symposium 'Religieuzen en Jongeren'. U bent van harte uitgenodigd, evenals docenten (middelbaar onderwijs, zorgopleidingen, PABO's), jongerenwerkers, pastores en andere geïnteresseerden. Het symposium zal worden gehouden in Conferentiehôtel Willibrordhaeghe te Deurne.

In de ochtend is er een inleiding van Smeets gevolgd door een forum over 'strategieën voor religieus jongerenwerk' met de leden van het Platform Jongerenwerk Religieuzen. Na de lunch (aangeboden door de KNR) zijn er twee rondes met workshops. Er worden in totaal acht workshops aangeboden waarvan u er dus twee kunt volgen: De Spotters; een religieuze jongerenleefgroep, Kloostermeerdaagsen voor scholieren middelbaar onderwijs, Spiritualiteit in een menslievend beroep, Mystagogisch tienerwerk, Mediteren met jongeren, Missionaire spiritualiteit bij jongeren, Kloostermeerdaagsen voor PABO-studenten, Jongeren, hun kerkelijk engagement en de taak van religieuzen.

Meer informatie en aanmelding via Bureau KNR, T: 073 – 6921321.

Televisie-uitzending *'Het vermoeden'* Op zondag 26 december is Annelies van Heijst te gast. Het programma is te zien om 11.00 uur op Nederland 1.

Studiedag *Tijd: vriend of vijand?* Over de spiritualiteit van een geordend leven in: 12 januari 2005 in Centrum “In de driehoek”, Utrecht

Studiedag *Religieuzen en jongeren:* 1 februari 2005 in het Conferentiehotel Willibrordhaeghe te Deurne

Studiedag over samenwerking tussen religieuze instituten met Duitse en Nederlandse vestigingen: 10 februari 2005, Missiehuis St. Michael, Steyl

Symposium ter ere van E. Schillebeeckx: *Ons raketings nabij. E. Schillebeeckx en de toekomst van de theologie.* Zaterdag 26 februari van 10.00 tot 16.00 uur in het DAC, Stadsdam 1 te Huissen.

Studiedag *Religieuzen als medium:* 15 maart 2005 georganiseerd door Commissie Communicatie van de KNR **Platformbijeenkomst** Roepen tot Religieus Leven over *Andere manieren van erfgoedoverdracht:* 6 april 2005

Algemene Vergadering KNR: 9 juni 2005

Sluiting bureau KNR. Van vrijdag 24 december t/m 2 januari 2005 is het bureau KNR gesloten.

Gedicht

Uit: Hymne aan God
van Gregorius van Nazianze

O Gij, voorbij alle dingen,
hoe U anders noemen?
Gij die onnoembaar zijt.

Hoe kunnen woorden U prijzen,
Gij die door geen woord te zeggen zijt.
Hoe kunnen gedachten U bereiken,
Gij die door geen denken te grijpen zijt.

Gij, Enige, Onuitsprekelijke.
Alwat gezegd wordt, komt van U.
Gij, Enige, Onkenbare.
Alwat gekend wordt, komt van U.

Alwat spreekt en alwat niet spreekt,
moge Uw naam verheerlijken.
Alwat denkt en alwat niet denkt,
moge Uw lof verkondigen.

Verwachting is er overal en stil verlangen:
alles reikhalst naar U,
alles bidt tot U,
terwijl alwie uw innerlijk geheim bevroedt,
een lied vol stilte zingt.

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar. Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Aanspreekpunten KNR-afdeling communicatie Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch,
T: 073-6921316, F. 073-6921322, E: communicatie@knr.nl
